

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KOMPARACE VÝDAJŮ NA OBRANU A
BEZPEČNOST V PODMÍNKÁCH
STŘEDOEVROPSKÉHO PROSTORU**

Autor práce: Josef Šíma

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠÍMA, J. *Výdaje na obranu a bezpečnost v podmínkách střeoevropského prostoru: bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. 59 s. Vedoucí bakalářské práce : Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Klíčová slova: analýza výdajů, bezpečnost, komparace, NATO, strategie

Bakalářská práce se zabývá problematikou výdajů veřejných rozpočtů určených pro oblast bezpečnosti a veřejného pořádku ve státě. Hlavním cílem bakalářské práce je komparativní analýza výdajů na obranu a bezpečnost ve vybraných státech střední Evropy (ČR, SR, SRN, Rakousko a Polsko). Vedlejším cílem bude posouzení vývoje výdajů na obranu a bezpečnost před a po vstupu států do NATO.

V teoretické části práce jsou popsány aspekty související se zajištěním bezpečnosti státu – význam pojmu bezpečnost a faktory, které ji ovlivňují, legislativa a popis bezpečnostního systému ČR. V praktické části bakalářské práce je provedena analýza vývoje bezpečnostní situace a výdajů financí v dobách studené války a po vstupu ČR do NATO a diskutován náhled na efektivnost vynakládaných finančních prostředků na bezpečnost a veřejný pořádek. Data potřebná pro provedení analýzy tohoto typu jsou čerpána z databází Ministerstva financí České republiky, databáze Eurostat a z dostupných informací o údajích týkajících se potenciálního válečného ohrožení a kriminality státu. Práce sleduje zacházení s finančními prostředky v oblasti obrany a bezpečnosti nejen v České republice, ale i Slovenské republice, Spolkové republice Německo, v Rakousku a Polsku v období studené války a v současnosti.

ABSTRACT

ŠÍMA, J. *Expenses on Defence and Security in Conditions of Central Europe: A bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2016. 59 pp. Supervisor : Ing. Jiří Dušek, Ph.D.

Keywords: analysis of expenditure, safety, comparison, NATO, strategy.

The bachelor thesis deals with the problematics of the security situation in the country, analysing the expenditure of the public budgets in the field of security and public order in the state. The main aim of this thesis is a comparative analysis of expenditure on defence and security in selected Central European countries (the Czech Republic, Slovakia, Germany, Austria and Poland). Another goal is to assess the development of the expenditure on defence and security of these countries before and after their accession into the NATO.

In the theoretical part of the thesis there are described the aspects related to ensuring the security of the state – the importance of the concept of security and the factors affecting it, legislation and description of the security system of the Czech Republic. In the practical part of the bachelor thesis there is an analysis of the development of the security situation and the finance, spent on security in the days of the Cold War and after the accession of the Czech Republic into the NATO, and the discussion on the preview of the effectiveness of spent funds on security and public order. The data needed for the analysis of this type are drawn from the databases of the Ministry of Finance of the Czech Republic, Eurostat Database and from the available information on data relating to a potential war threat and crime of the state. The thesis follows the treatment of financial resources in the field of security not only in the Czech and Slovak Republics, but also Germany, Austria and Poland in the period of the Cold War and in the present.

Obsah

Úvod.....	7
1 Cíl a metodika bakalářské práce	8
2 Bezpečnost státu.....	9
2.1 Bezpečnost a její souvislosti.....	9
2.2 Legislativa obrany a bezpečnosti České republiky	11
2.3 Faktory ovlivňující bezpečnost.....	13
3 Bezpečnostní systém České republiky.....	15
3.1 Armáda České republiky	16
3.2 Policie České republiky	18
3.3 Soukromé bezpečnostní firmy.....	20
4 Vývoj bezpečnostní architektury.....	22
4.1 Vývoj bezpečnostní architektury v České republice	22
4.2 Vývoj bezpečnostní architektury v evropských zemích.....	24
4.3 Bezpečnostní strategie České republiky.....	26
5 Výdaje na obrannou politiku.....	30
5.1 Období studené války	31
5.1.1 Situace v České republice	31
5.1.2 Situace v Evropě	32
5.2 Současná situace.....	34
5.2.1 Aktuální situace v České republice	34
5.2.2 Aktuální situace ve vybraných evropských zemích.....	40
5.3 Dlouhodobý výhled obrany České republiky	45
Závěr	47
Seznam použitých zdrojů	49
Seznam tabulek, obrázků a grafů	54
Přílohy.....	55

Úvod

V historii lidstva už od nepaměti sehrávaly významnou úlohu ozbrojené konflikty a později války. Jsou známy války starověké, křížácké, husitské, napoleonské... Střety armád různých států světa, dobývání opevnění všemi možnými dostupnými prostředky, vývoj vojenské strategie a taktiky. Podoba dnešního uspořádání zemí světa je z velké části dána právě bitvami a válkami dávné i nedávné historie.

Ochrana života a majetku občanů a instituce státu a územní celistvosti je podmínkou pro zajištění ekonomické prosperity a spokojenosti občanů konkrétního státu. V průběhu 20. století a během studené války byla bezpečnost chápána jako vojenská a politicko-mocenská záležitost. Z hlediska vnitřní bezpečnosti zahrnovala ochranu státu před extremismem a rozkladnými nepřátelskými živly. Z hlediska vnější bezpečnosti se jednalo o řešení případných hrozeb, které vyplývaly z možného válečného konfliktu mezi jednotlivými státy. Akademické a politicky zaměřené diskuze akceptují aktuální světové dění a v této souvislosti se hovoří rovněž o zdrojové, infrastrukturní či kulturní bezpečnosti.

Vzhledem k poměrně pestré mezinárodní situaci je vývoj bezpečnosti relativně dynamický. Obavy z možné nestability země a útoků cizích aktérů na stát nutí téměř všechny země světa vynakládat na svou obranu nemalé finanční prostředky. Problematika zabezpečení obrany státu je dána z velké části ekonomickou stránkou daného státu, proto se zájem o budoucí trendy vývoje bezpečnostního prostředí a koncepci financování bezpečnosti jeví být nanejvýš relevantní.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je komparativní analýza výdajů na obranu a bezpečnost ve vybraných státech střední Evropy (ČR, SR, SRN, Rakousko a Polsko). Vedlejším cílem bakalářské práce je posouzení vývoje výdajů na obranu a bezpečnost před a po vstupu států do NATO.

Tato bakalářská práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol a několika podkapitol. První kapitola analyzuje cíl a metodiku této bakalářské práce. Druhá kapitola je věnována bezpečnosti státu a to zejména bezpečnosti jako takové, dále pak legislativě obrany a bezpečnosti České republiky a faktorům ovlivňující bezpečnost. Třetí kapitola je zaměřena na bezpečnostní systém České republiky a to především na armádu, policii České republiky a soukromé bezpečnostní firmy. Čtvrtá kapitola charakterizuje vývoj bezpečnostní architektury a to v České republice a evropských zemích, dále pak bezpečnostní strategii České republiky. Pátá kapitola se zabývá výdaji na obrannou politiku se zaměřením na období studené války, dále pak na současnou situaci a dlouhodobý výhled obrany České republiky. Závěrečná šestá kapitola se zaobírá závěrem, který sumarizuje celou práci.

Při zpracování práce jsou využity jak zdroje literární, tak i zdroje internetové. Z odborné literatury jsou použity publikace týkající se tématu z pohledu celorepublikového i zahraničního. Práce vychází z empiricko-analytického přístupu. Metodou, použitelnou k dosažení cíle práce a tedy uvažovaného komplexního analytického rámce, je srovnání. Této metody je využíváno v případech, kdy je potřeba zjistit shodné či rozdílné stránky u dvou nebo více aspektů.

K posouzení výdajů finančních prostředků je provedena faktografická rešerše, uskutečněn sběr dostatečného množství empirického materiálu, provedeno porovnání a ucelená interpretace získaných dat. Zvolená komparativní metoda vychází ze dvou hledisek, a to z časového hlediska, kdy práce reflektuje získaná data v různém období, od nedávné historie až po současný stav vývoje vynakládaných prostředků na obranu a zajištění bezpečnosti státu, a z hlediska lokálního, kdy je provedeno adekvátní srovnání vynaložených prostředků a celkového náhledu na zajišťování bezpečnosti mezi vybranými konkrétními státy střední Evropy.

2 Bezpečnost státu

2.1 Bezpečnost a její souvislosti

Problematika bezpečnosti je obecně považována za velmi širokou oblast, kterou se odborníci již léta snaží konkrétně pojmenovat a vyjasnit význam tohoto termínu. Dosud není rozšířené pojetí bezpečnosti ucelenou teorií. Dynamický vývoj bezpečnostní situace posledním obdobím mění způsob, jímž vědci, politici i odborníci o bezpečnosti smýšlejí. Neexistuje žádný závazný výklad či definice daného termínu. Každý přístup k této problematice klade důraz na jiné principy, aspekty a dimenze.

Často bývají zaměňovány dva významy bezpečnosti:¹

- Bezpečnost jako obecný stav (atribut). Jakožto atribut s určitou mírou může být připsána téměř každému sousloví typu: bezpečný zdroj informací, bezpečná vzdálenost – tedy by se jednalo o synonymum pro jistotu nebo bezproblémovost.
- Bezpečnost jako určitou funkční sféru neboli oblast činnosti. Toto pojetí zahrnuje procesy zajišťování bezpečnosti a vztahuje se obvykle k nějaké vědomé, cílené, řízené činnosti skupin lidí, organizací, státu.

Bezpečnost je v rámci vymezení obecného pojmu stavem, kdy je systém schopen odolávat známým a předvídatelným vnějším a vnitřním hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům nebo celému systému, tak, aby nadále zůstala zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování v souladu se zamýšleným cílem. Jinak vyjádřeno je mírou stability systému a jeho primární a sekundární adaptace.²

Je tedy atributem stavu státu charakterizovaného vnějšími a vnitřními podmínkami, zajišťujícími jeho svrchovanost a územní celistvost, ochranu jeho demokratických základů, života a zdraví jeho obyvatel a majetkových hodnot na jeho území. Obecně je do pojmu zahrnován souhrn opatření orgánů státní správy, určených právnických a fyzických osob působících a potřebných ke komplexnímu zabezpečení obrany, bezpečnosti a ochrany státu, k zachování jeho suverenity, demokratických principů a také k zachování řídicích struktur státní správy a životních podmínek občanů za všech situací (včetně krizových i válečných). Je souhrnem vojenskopolitických, ekonomických, ekologických, sociálních a legislativně-právních ustanovení

¹ BALABÁN, M. STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2010, s. 37-86, s. 121-215.

² *Bezpečnost* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-09-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-bezpecnost.aspx>>.

k zabezpečení vnitřního pořádku státu, jejichž pomocí lze zajistit funkčnost společenského zřízení, dodržování občanských práv a svobody a jejich ochranu vůči nejruznějším druhům násilí.³

Vlivem globalizačních a integračních procesů se mezinárodní bezpečnostní politika států dynamicky rozvíjí a bezpečnostní prostředí České republiky se tak mění. Přestože je bezpečnostní prostředí ČR charakterizováno snížením možností vypuknutí globálního válečného konfliktu, vznik některých rizik a hrozeb nižší intenzity může přerůst v ohrožení většího rozsahu. Moderní doba přináší posilování postavení nevládních skupin a organizací, z čehož plyne omezování suverenity států. Vznik teroristických organizací a extremistických skupin znamená v širší míře primární hrozbu pro občany i státy. Rizika, působící zvenčí, mohou ve svém důsledku kombinovat s riziky uvnitř země.

Posílení bezpečnostního prostředí vyžaduje nutnost důsledného dodržování uzavřených smluv v oblasti odzbrojení, kontroly zbrojení, nešíření zbraní hromadného ničení (ZHN) a jejich nosičů atd. Šíření ZHN je jednou z největších globálních hrozeb současnosti. Existence méně stabilních regionů a států je živnou půdou a útočištěm pro teroristické skupiny, extremisty a organizované zločince. Obtížné předvídání hrozeb a možnost jejich rychlého šíření vyžadují kvalitnější a účinnější analýzy a prostředky a systémy včasného varování.

Bezpečnostní systém České republiky je tvořen vzájemně propojenými „aktéry“ zákonodárné, výkonné a soudní moci, dále jednotlivými prvky územní samosprávy, a též právníky a fyzickými osobami, které zodpovídají za zajištění bezpečnosti státu a společnosti. Je institucionálním nástrojem pro tvorbu a realizaci bezpečnostní politiky ČR. Působí v rámci republiky, ale současně je úzce propojen s NATO a EU a dalšími mezinárodními institucemi (OSN, OBSE, WHO), což zabezpečuje jeho kompatibilitu a interoperabilitu s aliančními a dalšími, především evropskými bezpečnostními systémy.⁴ V souvislosti s prohlubujícím se integračním procesem v Evropské unii v poslední době dochází k postupnému vytváření a posilování odpovídajících nástrojů a struktur Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (Common Foreign and Security Policy - CFSP) a její nedílnou částí – Evropskou bezpečnostní a obrannou politikou (European Security and Defence Policy - ESDP). Proces evropské integrace díky své

³ ZEMAN, P. *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno : Ústav strategických studií vojenské akademie, 2003, s. 17-52, s. 87-113.

⁴ HORÁK, R. KELLNER, J. *Bezpečnost státu a ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. Brno : Univerzita obrany ČR, 2005, s. 41-124.

rostoucí dynamice již přesáhl jednoznačně oblast pouhé ekonomické spolupráce. V této době rozvíjí Evropská unie projekt CFSP, přičemž jejím cílem je stát se mezinárodním a bezpečnostním aktérem v globálním měřítku.⁵

Tab. 1 – Působnost hrozeb⁶

Stupeň rozšíření	Způsob rozšíření			
	Horizontální úroveň (sektory)	Vertikální úroveň (referenční objekty)	Ohrožené hodnoty	Zdroje hrozeb
Úzký koncept	1. Vojensko-politický sektor	1. Stát	1. Suverenita 2. Teritoriální integrita	1. Jiné státy 2. (Substátní aktéři) 3. Příroda
Široký koncept	1. Sociální sektor	1. Národ 2. Sociální skupiny	1. Národní jednota 2. Identita	1. (Státy) 2. Národy 3. Migranti 4. Nepřátelské kultury
	1. Ekonomický sektor	1. Stát 2. Instituce 3. Individua	1. Rozvoj 2. Existence 3. Základ. lidské potřeby	1. Jiné státy 2. Trhy 3. Globální ekonomika
	1. Environmentální sektor	1. Ekosystém 2. Lidský druh	1. Udržitelnost 2. Přežití 3. Kvalita života	1. Stát 2. Globalizace 3. Lidský druh

2.2 Legislativa obrany a bezpečnosti České republiky

Základním právním předpisem pro zajišťování bezpečnosti České republiky je ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, včetně Listiny základních práv a svobod, která byla vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Podle čl. 3 Ústavy ČR je Listina základních práv a svobod součástí ústavního pořádku ČR. Rozsah povinností všech zainteresovaných subjektů při zajišťování bezpečnosti ČR je dán právním řádem ČR a relevantními akty výkonné moci. Zajišťování bezpečnosti je uskutečňováno v zákonodárné, výkonné a soudní rovině moci.

O procesech, jimiž se zajišťování bezpečnosti řídí ve všech etapách, rozhoduje schválením příslušných zákonů Parlament ČR. Jedná se o výstavbu a řízení rozvoje

⁵ ZÁVĚŠICKÝ, J. *Evropská bezpečnostní a obranná politika a vojenské operace na podporu míru Evropské unie*. Brno, 2006, s. 7-19. Diplomová práce. Univerzita obrany v Brně, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce : doc. PhDr. Zdeněk Kříž, Ph.D.

⁶ ZÁVĚŠICKÝ, J. *Evropská bezpečnostní a obranná politika a vojenské operace na podporu míru Evropské unie*. Brno, 2006, s. 15. Diplomová práce. Univerzita obrany v Brně, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce : doc. PhDr. Zdeněk Kříž, Ph.D.

bezpečnostního systému, jeho přípravu, prevenční aktivity, analýzu a distribuci informací, přípravu pravidel pro řešení hrozeb bezpečnosti státu atd. parlament mj. rozhoduje o účasti ČR v obranných systémech mezinárodních organizací, disponuje kompetencemi k vyhlášení stavu ohrožení státu a válečného stavu, k souhlasu s pobytem cizích vojsk na našem území, případně s vysláním ozbrojených sil mimo její území. Kompetence Parlamentu jsou upraveny především ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ale také dalšími zákony jako např.:⁷

- ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů, a dalšími.

Významnou úlohu v otázkách obrany a zajištění bezpečnosti státu má prezident republiky, jehož pravomoci z hlediska bezpečnosti státu jsou dány Ústavou ČR a další platnou legislativou. Je vrchním velitelem ozbrojených sil se zvláštním postavením k vládě a k bezpečnostní radě státu. Jeho odpovědnost je vymezena především zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky, ve znění pozdějších předpisů, výše zmíněnými zákony a dalšími, např.:⁸

- zákonem č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů,

⁷ BALABÁN, M. STEJSKAL, L. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. 1. vyd. Praha : Úřad vlády České republiky, 2007, s. 89-159.

⁸ *Zákony v působnosti Ministerstva obrany* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/dokumenty/zakony-v-pusobnosti-ministerstva-obrany-172/>>.

- zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů a související právní normy a zákony č. 45,46 a 47/2016 Sb., (o službě vojáků v záloze, novela zákona o ozbrojených silách, novela zákona o branné povinnosti a jejím zajišťování - branný zákon).

Prezident z titulu své moci v otázkách branného zákona (zák. č. 218/1999 Sb.) rozhoduje např. o:⁹

- svolení ke vstupu cizinců do vojska,
- svolení ke vstupu občanů ČR do cizího vojska,
- nařízení mobilizace,
- nařízení mimořádných odvodů,
- provádění mimořádných opatření mimo dobu branné pohotovosti státu, atd.

2.3 Faktory ovlivňující bezpečnost

Otázka bezpečnosti je obecně rozdělována na vnitřní a vnější. Na vývoj vnitřní bezpečnosti působí faktory spočívající především v nahromadění sociálních, ekonomických a nemalou měrou i morálních problémů bývalého systému, v poklesu aktivit policie a justičních orgánů v důsledku jejich společenské diskreditace, v prosazení tendencí v důsledku liberalizace, postupné demokratizace, rozvoje tržního hospodářství, přičemž poměrně zásadním problémem je dnes nazírán i v uvolnění hranic, s čímž souvisí i nárůst kriminality a „přenos“ zahraničního organizovaného zločinu na území České republiky. Rovněž nepřipravenost policie a orgánů činných v trestním řízení pružně reagovat na sofistikované způsoby páchání zločinu.¹⁰

Bezpečnostní prostředí státu je ohrožováno zvyšujícími se ambicemi aktérů připravených použít vojenskou sílu k prosazení jejich zájmů. Nezanedbatelným faktorem je zvyšování úrovně různých informačních – kybernetických prostředků a jejich nosičů. Je nutno brát v úvahu snahy o ovládnutí strategických oblastí, kde se nacházejí klíčové suroviny a nerostné bohatství. Závislost státu na dostupnosti přírodních zdrojů zákonitě směřuje k vehementním celosvětovým závodům v zajištění přístupu ke strategickým surovinám a energiím. Zvyšuje se význam ochrany kritických oblastí před státními i nestátními aktéry.

⁹ MRÁZ, R. *Postavení prezidenta ČR*. Brno, 2007, s. 23. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce : doc. JUDr. Jiří Kroupa, CSc.

¹⁰ OLEJNÍČEK, A. *Veřejná ekonomika* [online]. 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://docplayer.cz/200143-Ekonomika-bloku-spolecenskych-potreb-ekonomika-vnitri-bezpecnosti-statu.html>>.

Významný tlak je průběžně zaznamenáván v oblasti zpravodajských aktivit, jistě ne zbytečně nazývaných informačním terorismem. Nejen mezi odborníky je dávno známo, že bezpečnostní hrozby se do značné míry odvíjejí od existence slabých a neprosperujících zemí, jejichž vlády nebyly schopny zajistit jejich vlastní obranu a bezpečnost svých občanů. Mezi faktory bezprostředně ohrožující vnitřní bezpečnost státu je destabilizace a konflikt vyvolaný porušováním sociálních, politických, ekologických či jiných práv občanů daného státu. Nerovnoměrným ekonomickým rozvojem a usnadněním šíření radikálních politických i náboženských myšlenek díky vyspělým technologiím rovněž dochází k možné nestabilitě a nerovnováze bezpečnostních sil. Vysoká mobilita lidí, typická pro dnešní moderní dobu, přispívá k urychlení šíření infekčních chorob včetně nemocí, které je možno označit jako zdroje celosvětové pandemie. V tomto století může negativně ovlivnit bezpečnost konkrétního území i globalizace (hlavně možnost zneužití provázanosti mezi jednotlivými státy). Přetrvávající tendence některých států k nadřazování svých národních zájmů na úkor společných může vést k oslabení solidarity a efektivity vzniku EU a NATO. Ukazuje se, že dlouhodobou velmi nízkou úrovní rozpočtů na obranu u celé řady evropských zemí jsou rovněž prohlubovány rozdíly ve vojenských schopnostech, čímž narůstá asymetrie obranné efektivity v euroatlantickém prostoru. Nestátní aktéři jsou schopni ohrožovat bezpečnost obyvatel, stabilitu a integritu států možností využití informačních a komunikačních technologií, dopravy a s tím souvisejícím obchodováním. Hovoří se o narůstajícím bezpečnostním riziku v Evropě (fenomén tzv. zahraničních bojovníků). Nemalým rizikem jsou také očekávané demografické změny, tedy hlavně dopad stárnutí populace vyspělých států i masová nekontrolovatelná migrace.

V rámci zajištění bezpečnosti státu je nutno počítat i s těžko předvídatelnými dopady možných klimatických změn na zdraví obyvatelstva a životní prostředí lze obtížně předvídat. Samotné obavy z této změny však mohou vést k růstu napětí mezi státy, ústít v humanitární krize s přímými dopady na místní, státní i mezinárodní struktury, včetně možné eskalace lokálních konfliktů doprovázené zvýšenými migračními tlaky. Extremismus a kriminalita v podobě ohrožení jiných států může vzniknout i na základě problémů spojených s chudobou, dlouhodobějším vyřazením ze společnosti, nedostatkem základních potřeb a služeb.¹¹

¹¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015, s. 18-20.

3 Bezpečnostní systém České republiky

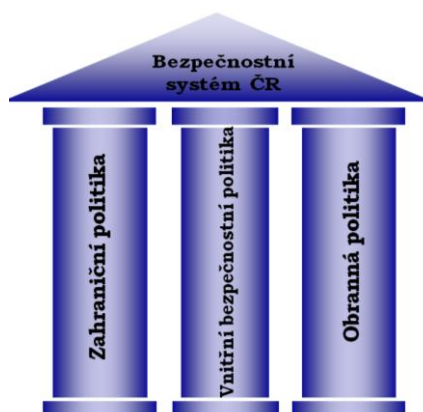
Bezpečnostní systém České republiky tvoří vzájemně propojené prvky (aktéři) zákonodárné, výkonné a soudní moci, prvky územní samosprávy, ovšem i fyzické a právnické osoby, které nesou částečnou odpovědnost za zajištění bezpečnosti státu a společnosti (tzn. zájmu státu v domácím i mezinárodním kontextu).

Republika je chráněna činností souboru všech státních nebo státem podporovaných ozbrojených organizací – ozbrojenými silami. Představují hlavní „silový“ nástroj výkonné moci státu a jeho bezpečnostního systému. Jejich úkolem je bránit zemi především proti napadení zvenčí. Rovněž se podílejí na plnění úkolů daných mezinárodními smluvními závazky ČR o společné obraně proti případnému napadení. Mohou se ovšem účastnit podpory a udržení míru ve světě, a to zejména při záchranných a humanitárních akcích. Účast na těchto akcích je řešen paragrafem 9 a 10 zákona č. 219/1999 Sb. Ozbrojených sil nelze využít (podle paragrafu 11 zákona č. 219/1999 Sb.) k přímému zásahu proti účastníkům stávků vedené na ochranu práv a oprávněných sociálních a hospodářských zájmů občanů. Podle odst. 2, paragrafu 3 zákona č. 219/1999 Sb. jsou ozbrojené síly členěny na:

- Armádu ČR,
- Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.

Postupem doby se ze struktury Armády ČR vyčlenily Vojenské zpravodajství a Vojenská policie.¹²

Obr. 1 - Bezpečnostní systém České republiky¹³

¹² PERNICA, B. České dilema: Nutnost integrace národního bezpečnostního systému na základě transformace operačních schopností profesionálních národních bezpečnostních institucí. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2009, roč. 18, no. 4 [cit. 2015-11-06]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <<http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/ceske-dilema-nutnost-integrace-narodniho-bezpecnostniho-systemu-na-zaklade-transformace-operacnich-schopnosti-profesionalnich-narodnich-bezpecnostnich-instituci>>.

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015, s. 16.

Tab. 2 - Národní profesionální bezpečnostní instituce České republiky¹⁴

odpovědný člen vlády (orgán výkoné moci)	bezpečnostní instituce	
	nevojenské	vojenské
prezident republiky		ozbrojené síly České republiky
prezident republiky		Vojenská kancelář prezidenta republiky
		Hradní stráž
ministr obrany		Armáda České republiky
předseda vlády	zpravodajské služby	
předseda vlády	Bezpečnostní informační služba	
ministr vnitra	Úřad pro zahraniční informace a styky	
ministr obrany		Vojenské zpravodajství
vláda	pořádkové, pátrací, vyšetřovací, záchranné, ochranné apod. sbory	
ministr obrany		Vojenská policie
ministr vnitra	Policie České republiky	
ministr vnitra	Hasičský záchranný sbor České republiky	
ministr spravedlnosti	Vězeňská služba České republiky	
ministr financí	Celní správa České republiky	

Obranyschopnost a obecně bezpečnost státu a jeho obyvatel náleží k hlavním funkcím státu. Se zajištěním bezpečnosti státu a jeho obyvatel souvisí i suverenita státu. Zajištění bezpečnosti je nutným předpokladem k tomu, aby občané daného státu mohli na jeho území využívat svých nezadatelných práv a svobod. Vnitřní i vnější bezpečnost zajišťují především ozbrojené sbory státu, ovšem povinnosti jsou státem uloženy i dalším organizacím, orgánům a občanům.¹⁵ Mezi nejdůležitější složky bezpečnostního systému České republiky patří Armáda ČR, Policie ČR, ale i soukromé bezpečnostní firmy.

3.1 Armáda České republiky

V čele ozbrojených sil stojí prezident republiky. Kromě Armády ČR jsou její součástí hradní stráž a Vojenská kancelář prezidenta republiky. Největší složku, Armádu ČR, řídí Generální štáb v čele s náčelníkem. Tím je od 1. července 2012 generál Petr Pavel. Od roku 1999 je česká armáda součástí ozbrojených sil NATO, které určují část jejího zaměření. O přistoupení k NATO usilovala Česká republika už od chvíle svého vzniku. Přístupový akt byl završen dne 12. března 1999 v americkém

¹⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015, s. 18.

¹⁵ *Zajišťování bezpečnosti v ČR* [online]. 2013 [cit. 2015-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-31>>.

městě Independence, předsedové vlád tří nově přijatých států České republiky, Polska a Maďarska odevzdali listiny potvrzující ratifikaci Washingtonské smlouvy.

Vojenská strategie České republiky vychází z odhodlání bránit za jakýchkoliv okolností Českou republiku a využívat k tomu 5. článek Washingtonské úmluvy.

Hlavní úkoly Armády ČR:

- bránit Českou republiku proti napadení zvenku,
- střežit objekty důležité pro obranu státu,
- na dobu nezbytně nutnou se podílet se na plnění úkolů Policie ČR,
- účastnit se záchranných prací při závažných situacích, které bezprostředně ohrožují životy a zdraví občanů, jejich majetek, případně životní prostředí,
- podílet se na odstranění jiného hrozícího nebezpečí při použití vojenské techniky,
- zabezpečuje provoz letecké zdravotnické dopravy.

Souborem základních principů a pravidel, dle nichž je řízena činnost ozbrojených sil při plánování, přípravě a vedení operací, je tzv. doktrína AČR, která vychází ze dvou východisek: jednak ze suverenity ČR při řešení všech otázek přípravy státu k obraně, v souladu s právem na sebeobranu v rámci Organizace spojených národů, a jednak ze souladu cílů zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky státu, které respektují zvláštnosti geografické polohy ČR a jejího státoprávního uspořádání i s praktickými opatřeními.¹⁶

Armáda ČR je profesionálního charakteru. Vojáci vykonávají službu jako povolání, tudíž za ni obdrží řádný plat. Vojenský výcvik v Armádě ČR byl do určité doby povinný pro všechny mladé muže, kteří dosáhli věku 18 let.

Povinná vojenská služba existovala už v dobách existence Rakouska-Uherska, kdy vojáci sloužili po dobu tří let. Po vzniku Československa trvala branná povinnost 14 měsíců; po skončení druhé světové války dva roky. Od roku 1990 do roku 1993 absolvovali mladí muži vojenský výcvik rok a půl a od vzniku České republiky trvala branná povinnost jeden rok. Poslední branci nastoupili na jaře 2004. Od roku 2005 Česká republika disponuje profesionální armádou, doplněnou aktivními zálohami. Obecně branná povinnost nezanikla - stát může povolát muže „do zbraně“, pokud bude země ohrožena.

¹⁶ DUBEC, R. *Doktrína Armády České republiky*. 3. vyd. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 65-79.

Souhlas se smlouvou o konvenčních ozbrojených silách v Evropě Českou republiku zavazuje, že její výzbroj nepřesáhne dané limity. Tyto limity jsou postaveny tak, že stanovují maximálně 1367 pozemních obrněných vozidel, přes 760 dělostřeleckých systémů, 951 tanků, 230 bojových letounů a 50 bojových vrtulníků. Svoji výzbroj armáda průběžně obnovuje. V roce 2004 pronajala Česká republika 14 stíhacích letounů Jas-39 Gripen za 20 miliard Kč. Tyto stíhačky má ve své výzbroji 211. taktická letka. Slouží k obraně vzdušného prostoru ČR i zemí NATO, jež vlastním leteckým arzenálem nedisponují. Pronájem byl původně dohodnut na dobu 10 let; Česká republika v roce 2012 začala se švédskou stranou jednat o prodloužení pronájmu. Ve výzbroji jsou dále lehké bitevníky L-159 Alca, stroje L-39ZA Albatros, stroje CASA-295, dále L-410 Turbolet, dva Airbusy A-319, Jaky-40 a Canadiar CL-601. Armáda ČR se v rámci NATO účastní několika určených vojenských misí. Čeští vojáci působili v afghánském Kábulu a v provincii Lógar, a také v Kosovu. Akcí v Afghánistánu se účastnila stovka vojáků v rámci mise Trvalá svoboda.¹⁷

3.2 Policie České republiky

Policie ČR je základní složkou integrovaného záchranného systému a v této souvislosti plní stanovené úkoly při likvidaci mimořádných a krizových událostí.

Vnitřní bezpečnost a její zajišťování je pro stát a společnost, co se důležitosti týká, na stejné úrovni jako nutná obrana před možným vnějším napadením. Kriminalita, trestná činnost různého rozsahu a další projevy společensky neúnosného chování každoročně znamená značné (nejen) ekonomické škody pro jednotlivce, podniky a stát. Proto bylo nutno přistoupit k vytvoření preventivních i represivních bezpečnostních složek státu, které napomáhají eliminaci, případně snížení zmiňovaných celospolečenských ztrát. Do těchto složek jsou zařazovány policejní sbory, může významně přispět k eliminaci nebo alespoň snížení těchto celospolečenských ztrát. Dosaženou úroveň vnitřní bezpečnosti jsou ovlivněny podmínky života jednotlivých občanů dané země, ale úspěšnou činností bezpečnostních složek je nezanedbatelnou měrou ovlivňována i ekonomická aktivita a úroveň investic ze zahraničí.

¹⁷ *Armáda ČR* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z WWW: <<http://tema.novinky.cz/armada-cr>>.

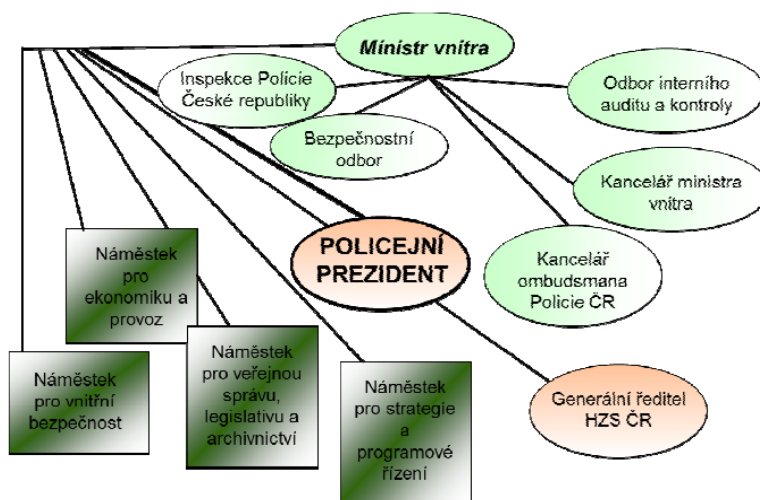
Policie je podřízena Ministerstvu vnitra. Základními organizačními celky Policie ČR jsou:

- policejní prezidium,
- útvary s působností na celém území ČR,
- útvary s územně určenou působností.

Činnost policie je řízena policejním prezidiem v čele s policejním prezidentem. Policie ČR je definována jako ozbrojený bezpečnostní sbor, který je zřízen zákonem č. 283/1991 Sb. o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, a plní úkoly zejména ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti. Jejimi základními úkoly je ochrana občanů, jejich svobod, života a státního majetku. Mezi specifická pracovní vymezení Policie patří ochrana bezpečnosti osob a majetku, zajišťování veřejného pořádku, boj proti terorismu, odhalování trestných činů a jejich pachatelů, ochrana ústavních činitelů a jejich bezpečnosti, zastupitelských úřadů, sídelních objektů Parlamentu, prezidenta republiky, Ústavního soudu, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva vnitra a dalších objektů zvláštního významu, dohlížení na plynulost silničního provozu a spolupůsobení při jeho řízení.¹⁸

Veřejná kontrola policie je parlamentním systémem demokratické vlády prováděna legislativní cestou, pomocí rozpočtu, kontrolami představitelů výkonné moci, vlastním kontrolním orgánem a ustanovenými komisemi.

Obr. 2 - Organizační struktura Ministerstva vnitra ČR¹⁹

¹⁸ *Ekonomika bloku společenských potřeb*. Brno : Univerzita obrany ČR, 2014, s. 18-24, reg. č. projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326.

¹⁹ DUBEC, R. *Doktrína Armády České republiky*. 3. vyd. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2013, s. 39.

3.3 Soukromé bezpečnostní firmy

Historie vzniku soukromých bezpečnostních služeb sahá do počátku 20. století. Je známo, že předchůdci komerční bezpečnostní služby jsou placení muži, ohlašující čas – tzv. ponocní, jejichž úkolem bylo plnit požadavky komunity na udržování veřejného pořádku a ochrany soukromého majetku. Veřejná role těchto služeb postupně přešla do gesce četníků a policie. Zároveň vzhledem k rozsahu práce soukromých služeb, kam byla řazena i ochrana osob, docházelo k omezování této činnosti, často související s vlivem mafie. Po okupaci České republiky byla tato činnost zakázána. V dalších letech ovšem postupnou privatizací a nárůstem soukromého podnikání především ve státech jako Belgie a Velká Británie poptávka po ochraně majetku vzrůstala.

Ve východním bloku byly aktivity tohoto charakteru suplovány útvary Státní bezpečnosti. Ve Spojených státech doznaly značného rozvoje firmy zabývající se službami detektivního zaměření (Pinkerton) a firmy, které založili bývalí agenti FBI (týkající se ochrany např. jaderných elektráren). Po roce 1989 nastal rozmach činnosti soukromých služeb prakticky ve všech sférách – jediným kritériem činnosti byla ochota klientů za tyto služby platit. V souvislosti s prudkým rozvojem moderních technologií je využívána řada přenosových technik od báze rádiového přenosu až po technologii GPS.

Východoevropské země řešily činnost soukromých bezpečnostních služeb úpravou legislativy, a to buď zvláštním zákonem (ve Velké Británii, Belgii a na Slovensku), nebo zvláštní kapitolou Živnostenského zákona (v Německu). V České republice nebylo dosaženo uspokojivého legislativního řešení této problematiky. Tyto služby byly sice koncesovanou živností v rámci živnostenského zákona, ale získání koncese bylo pro většinu zájemců poměrně snadné.

Na základě předchozích zkušenosti odborníků z řad fungujících bezpečnostních agentur by nově avizovaná právní úprava měla vycházet z následujících tezí, a to vynětí soukromých bezpečnostních služeb z režimu živnostenského zákona, zařazení bezpečnostních služeb mezi zásadně specifickou formou podnikání, při níž zjevně dochází k zásahům do práv a svobod třetích osob a na zaměstnance jsou kladeny specifické zvýšené požadavky.²⁰ Stanovit, že tato forma podnikání významně zasahuje do sféry veřejných subjektů, které zajišťují bezpečnost. Živnostenský zákon totiž neposkytuje dostatečně účinné mechanismy kontroly a adekvátní sankcionování

²⁰ *Ministerstvo vnitra dokončuje zákon o soukromé bezpečnostní činnosti* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-zakona-o-soukrome-bezpecnostni-cinnosti.aspx>>.

soukromých bezpečnostních služeb a nedokáže ani zabránit jejich zneužití k případným špatným úmyslům, apod. Vzhledem ke specifčnosti činnosti soukromých bezpečnostních služeb je naprosto nezbytné, aby tato oblast podnikání byla upravena samostatným zákonem. Byla deklarována podmínka tohoto podnikání, a to udělení státní licence, přičemž licenci by udělovalo Ministerstvo vnitra (které nese odpovědnost za sféru bezpečnosti a dodržování veřejného pořádku), a to na dobu určitou (např. na 5 let). Státu (především tedy ministerstvu ve spolupráci s Policií ČR a zpravodajskými službami), tak vzniká možnost posouzení, zda žadatel splňuje všechny zákonem dané podmínky a zda pro stát nepředstavuje bezpečnostní riziko. Licence, která je udělena na dobu určitou, umožňuje tyto záležitosti po nějaké době znovu přezkoumávat a eliminovat tak bezpečnostní rizika.²¹

²¹ SALIVAR, J. *Soukromé bezpečnostní služby a české právo* [online]. Praha : CEVRO, 2015 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z WWW: <http://www.cevro.cz/web_files/soubory/234505/234506_D_cs_sbs_pravni_uprava_analyza_ci.pdf>.

4 Vývoj bezpečnostní architektury

4.1 Vývoj bezpečnostní architektury v České republice

Rozpad komunistického systému v prostoru střední a východní Evropy vedl i k ukončení bipolárního napětí ve světě. Dosavadní rivalové, Sovětský svaz (po rozpadu spíše Rusko) a Spojené státy mezi sebou od začátku 90. let udržovaly víceméně akceptovatelné vzájemné vztahy, což znamenalo výrazné snížení i globální bezpečnostního ohrožení nejen v Evropě, ale i v celosvětovém měřítku. Tato situace se příznivě odrazila pochopitelně i v bezpečnostním prostředí České republiky. Celkové bezpečnostní ohrožení ale bylo nahrazeno mnohými dalšími bezpečnostními riziky, jež vyplývaly především z diferenciací stabilizace nebo destabilizace dotčených „postkomunistických“ zemí. Socialistický tábor se rozpadl bez násilí, až na výjimku Rumunska, nicméně další vývoj doprovázely mnohé závažné komplikace.²²

Bezprostředně po událostech v listopadu 1989 se kromě úsilí o ukončení působení sovětských vojsk na našem území a jednání o zrušení Varšavské smlouvy posilovala orientace na vstup do Severoatlantické aliance. To znamenalo aktivní činnost v Radě pro spolupráci a též účastí České republiky v programu Partnerství pro mír. V té době se projevoval intenzivní zájem o NATO v roli garanta naší bezpečnosti.

Prvním a důležitým krokem k zajištění naší bezpečnosti bylo vypracování bezpečnostní politiky v intencích mezinárodně politické, vojenské a vnitřně bezpečnostní koncepce. Základy této strategie bylo nutno vypracovat tak, aby obrana země nenáležela pouze do gesce armády a resortu obrany, ale celého státu a společnosti. Začalo se pracovat na vytvoření zákona o obraně státu. Zásadním souvisejícím aspektem byla činnost orgánu - Rady obrany státu. Bylo nutno vytvořit zejména podmínky pro formulaci strategií obrany a vojenské politiky, řešení krizových situací, hospodářskou mobilizaci a civilní ochranu. Tyto záměry a plány byly uskutečněny až po téměř šesti letech existence samostatné České republiky.

Česká republika má od 17. 11. 1989 za sebou dynamické čtvrtstoletí, kdy muselo dojít k transformaci politického i ekonomického systému a rovněž ke změně vnímání ozbrojených složek, které v minulosti vykazovaly zčásti represivní charakter. Poměrně složitá situace musela být řešena i v resortu ministerstva národní obrany, v němž bylo 290 tisíc lidí, z toho 210 tisíc vojáků (cca 40 tisíc důstojníků, 20 tisíc praporčíků a 150 tisíc vojáků v základní službě) a 80 tisíc občanských pracovníků. Armáda byla

²² RAŠEK, A. *Polistopadový vývoj armády a bezpečnostní politiky České republiky ve vztahu k Evropské unii*. 1. vyd. Praha : Agentura VPK, 2004, s. 74-85.

vybavena 3500 tanky, 4900 bojovými vozidly pěchoty, 3400 dělostřeleckými systémy a 687 letadel, tedy v některých zbraňových systémech více než leckterá z evropských velmocí. Armáda disponovala patnácti vševojskovými divizemi, dvěma leteckými, dvěma divizemi protivzdušné obrany, dělostřeleckou divizi a raketovými a protiletadlovými svazky. Ohledně politického zaměření příslušníků armády - všichni generálové, většina důstojníků a zhruba polovina praporčíků byli členy Komunistické strany Československa. S důstojnickým průkazem souviselo i vlastnění stranického průkazu.

Přesto se v průběhu let armáda postupně úspěšně transformovala a při rozpadu státu na přelomu let 1992-1993 se disciplinovaně rozdělila. Transformaci ovlivnilo především přijetí nové legislativy a obnovení činnosti Bezpečnostní rady státu, rovněž vstup do Severoatlantické aliance a Evropské unie, účast v zahraničních misích a profesionalizace armády. V tomto procesu sehrála pozitivní roli akceptace širšího pojetí bezpečnosti a jeho prosazování v praxi.²³

Organizace NATO cíleně zajišťuje bezpečnost všech jejích členů, což utvrzuje jak politické, tak i vojenské složení Aliance. Je nastaveno k využití při řešení mírových, ale i krizových úkolů spoluprací s dalšími mezinárodními organizacemi a též se státy, které nejsou členy NATO. Skutečnost, že je Česká republika součástí tohoto bezpečnostního paktu, umožňuje občanům bezpečnější život a ochranu před hrozbami případných vnějších nepřátel. Vstup České republiky do Severoatlantické aliance je doposud prezentován jako největší úspěch české zahraniční politiky od listopadu roku 1989.²⁴

V rámci národního zájmu v oblasti obrany je podle prohlášení ministra obrany důležitým stanoviskem pro zachování bezpečnosti především funkční Aliance a aktivní úloha Spojených států z hlediska zabezpečení obrany v Evropě. Zatímco po listopadové revoluci armáda nesla dědictví armády budované podle zásad Varšavské smlouvy, česká armáda v době vstupu ČR do NATO je srovnatelná s jinými uznávanými světovými armádami.²⁵

V roce 1999 se odehrály i další důležité události, zásadní pro rozvoj bezpečnostní a obranné politiky na úrovni ČR i Evropské unie: vznik Evropské

²³ KARAFFA, V. BALABÁN, M. RAŠEK, A. Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990-2009. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2014, roč. 19 (48), no. 4, s. 5-22 [cit. 2015-10-04]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <www.vojenskerozhledy.cz>.

²⁴ *Členské státy NATO* [online]. Ostrava : Jagello, 2000 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.natoaktual.cz/clenske-staty-nato-0af/na_zpravy.aspx?y=na_summit/clenskestatynato.htm>.

²⁵ PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2007, s. 132-157.

bezpečnostní a obranné politiky (EBOP) a vytvoření základního koncepčního dokumentu bezpečnostní politiky ČR.

4.2 Vývoj bezpečnostní architektury v evropských zemích

Po skončení II. světové války roku 1945 postupně docházelo k rozpadu spolenectví Velké Británie, USA a Sovětského Svazu a převládly úvahy Velké Británie a Francie o případném možném znovunapadení Německem a také novodobým expanzním chováním Sovětského Svazu. Byl rozvíjen trend, který podporoval existenci bezpečnostních organizací. Prvním integrovaným uskupením, které v poválečném období vzniklo na západ od tehdejší hranice studené války, byla Západoevropská unie. Jedním ze záměrů souvisejících s její existencí byla prevence před dalším válčným konfliktem a podpora integrace Spolkové republiky Německo mezi obranné struktury západních států. Význam Západní unie se ale poměrně brzy snižoval, především když došlo 4. dubna roku 1949 k založení Severoatlantické aliance. Byla založena dvanácti zeměmi – Belgií, Dánskem, Francií, Islandem, Itálií, Kanadou, Lucemburskem, Nizozemím, Norskem, Portugalskem, Spojenými státy americkými a Velkou Británií. NATO (North Atlantic Treaty Organisation neboli Organizace Severoatlantické smlouvy) je mezinárodní vojenská organizace, založená podpisem tzv. Washingtonské smlouvy. Legislativně zakotvuje vznik bezpečnostní organizace západních demokracií jako reakci na poválečnou situaci v Evropě.²⁶

Od doby založení NATO proběhlo několik dalších etap rozšíření, během nichž se Severoatlantická aliance rozrostla na současných 28 členů. 18. února 1952 Řecko a Turecko, v květnu 1955: vstup Spolkové republiky Německo - v reakci na to vytvořil Sovětský svaz a jeho spojenci organizaci Varšavské smlouvy, přistoupilo rovněž Španělsko.

Dne 12. března 1999 přistoupila Česká republika, Maďarsko a Polsko; v období po studené válce šlo o první rozšíření NATO, kdy se k Alianci dobrovolně připojily bývalé státy původní Varšavské smlouvy. Roku 2004 přistoupily další státy: Bulharsko, Litva, Estonska, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko, v roce 2009 pak ještě Albánie a Chorvatsko. Dalším z historických počínů, který měl přispět k zajištění evropské bezpečnosti, byl v roce 1950 tzv. Plevelův plán - návrh předsedy vlády

²⁶ KHOL, R. *Západoevropská unie – spící obr či nedochůdče?* [online]. 1996 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<https://mv.iir.cz/article/download/1020/1071>>.

Francie Reného Plevena, na jehož základě mělo vzniknout Evropské obranné společenství. Pro odmítnutí Francie však tento plán nebyl nikdy realizován.

Po rozpadu duálního nepřátelského světa v 90. letech minulého století se začaly projevovat snahy o posílení vlastních vojenských schopností především u dvou tradičních evropských vojenských velmocí, které během posledních čtyřiceti let představovaly opačné póly spektra názorů. Velká Británie se svou bezpečnostní politikou upínala ke Spojeným státům, tudíž byly snahy o vytvoření projektu evropské vojenské síly z její strany brány mírně skepticky. Na rozdíl od Velké Británie se naopak Francie vybudování autonomního evropského vojenského projektu nebránila. Tento projekt by měl vést k nové rovnováze mezi USA a Evropou. Přesto se překvapivě tyto dva státy dohodly na podpoře jednoho projektu. Možnost slučitelnosti projektu ESDP s NATO je neoddiskutovatelná, už z toho důvodu, že bez účasti Francie i Velké Británie nemá pravděpodobně žádný evropský bezpečnostní projekt praktický smysl.²⁷

Po rozpadu Sovětského bloku začala ve státech střední a východní Evropy rozsáhlá transformace dosud centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku s tzv. tržním hospodářstvím. Podpora této transformace a spolupráce institucí se odehrávala na mezinárodní úrovni v rámci celé Evropské unie.

Roku 1992 byla vrcholnými evropskými představiteli uzavřena reforma zakládajících smluv podepsáním tzv. Maastrichtské smlouvy. Na evropské úrovni byla zahájena spolupráce v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a justičních záležitostí. Integrovaní aktivity (které spadaly pod tuto instituci) přesáhly původní ekonomické záměry. Podpisem Maastrichtské smlouvy vznikla EU = Evropská unie, která zastřešila všechny existující integrační aktivity.

Evropská unie je založena na tzv. třech pilířích:

- Evropské společenství,
- společná zahraniční a bezpečnostní politika,
- justice a vnitřní bezpečnost.

Přínosné změny v 90. letech, tedy konec studené války a tím tedy snížení mezinárodního napětí bohužel doprovázejí i stinné stránky věci, a to je skutečnost, že se současně vytvořily i nové nejistoty, rizika a hrozby, které představují nový druh krizí.

²⁷ DUKE, S. *Between vision and reality: CFSP's progress on the path to maturity*. Maastricht : European Institut of Public Administration, 2000, s. 48-93.

Instituce Evropského společenství dosud nebyly připraveny na řešení takových krizových situací.

4.3 Bezpečnostní strategie České republiky

Bezpečnostní strategie České republiky je směrodatným, fundamentálním dokumentem bezpečnostní politiky ČR. K této základní listině se vážou dílčí koncepce a strategie – významná je např. Vojenská strategie České republiky nebo Koncepce zahraniční politiky ČR. Současný dokument, schválený vládou ČR dne 8. září 2011, navazuje na Bezpečnostní strategii z roku 2003.

Bezpečnostní strategie ČR je platný vládní dokument, který byl zpracován za účasti Kanceláře prezidenta republiky a Parlamentu ČR při důsledném uplatnění principu nadstranickosti. Část dokumentu byla vytvářena bezpečnostní komunitou zástupci obou sfér – státní i nestátní.

Definice a realizace Bezpečnostní strategie ČR je vymezena Ústavou ČR, ústavním zákonem č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti ČR v platném znění a dalšími souvisejícími zákony. Spojenecké a další závazky mezi jednotlivými státy jsou taktéž důležitou částí dokumentu, protože souvisejí s členstvím ČR v organizaci NATO, v Evropské unii, Organizaci spojených národů a též v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

Bezpečnostní strategie ČR deklaruje základní hodnoty, zájmy, postoje a ambice ČR při zajišťování své bezpečnosti v pěti částech: v kapitole „Východiska bezpečnostní politiky České republiky“ jsou sepsány principy, jež patří mezi základní, hlavní pilíře české bezpečnostní politiky. Část „Bezpečnostní zájmy ČR“ obsahuje strategické a jiné důležité zájmy českého státu. Kapitola „Bezpečnostní prostředí“ definuje směry a hrozby a zároveň rizika, která z nich vyplývají – tedy rizika, která ovlivňují prostředí prosazování a chránění zájmů České republiky. Významná kapitola „Strategie prosazování bezpečnostních zájmů ČR“ vymezuje přístup úzce související s ochranou zájmů ČR v oblasti obranné, hospodářské i zahraniční politiky. Jedná se zároveň o politiku vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti. Kapitola „Bezpečnostní systém ČR“ definuje atributy bezpečnostního systému ČR a jejich strukturu. Vymezuje povinnosti, s kompetence a konkrétních součástí systému.

Termín bezpečnost je dokumentem Bezpečnostní strategie chápán jako potřebný stav, kdy je evidentní, že jsou rizika pro Českou republiku, vyplývající z pohrůzek vůči: obyvatelstvu, územní celistvosti státu, jeho demokratickému zřízení, jakož i principům státu, který je považován za právní, proti vnitřnímu pořádku, životnímu prostředí, plnění bezpečnostních závazků plynoucích z mezinárodních úmluv a dalším deklarovaným snahám, eliminována na nejnižší míru.

Bezpečnostní politika je chápána jako soubor opatření za účelem prevence a eliminace hrozeb a z nich vyplývajících rizik s cílem zajistit bezpečnost vnitřní i vnější, dále obranu i ochranu občanů. Tomu napomáhá zahraniční, obranná a hospodářská politika stejně jako politik v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejné informovanosti, které jsou spolu navzájem provázány a jsou rovnocenné. K zajištění bezpečnosti státu je nutná preventivní aktivita celého spektra bezpečnostní politiky. Jedná se o rozvíjení aspektů mezinárodní spolupráce, zapojování občanského sektoru do dílčích bezpečnostních plánů i a účast České republiky při spojeneckých akcích; rovněž je potřeba vytvářet podmínky pro zodpovědné jednání občanů státu. Nárůst různých teroristických útoků v různých koutech světa potvrzuje, že k zajištění bezpečnosti jak vnitřní, tak vnější, je v současnosti potřebné zajišťovat komplexním přístupem.

Možnosti České republiky jsou při zajišťování její bezpečnosti ovlivněny úrovní českého hospodářství a mírou mezinárodní spolupráce (v podstatě je platná i reciproká situace). Zajištění demokratického zřízení, bezpečnosti občanů státu, principů právního státu a tržního hospodářství jsou zásadními podmínkami pro rozvoj národního hospodářství. Důležitým faktorem souvisejícím s rozvojem hospodářství je pochopitelně i ekonomická bezpečnost a celosvětová ekonomická stabilita. Vládě a orgánům jednotlivých samospráv krajské i obecní úrovně v patřičném rozsahu přísluší zajišťování suverenity země, demokratického zřízení a bezpečnosti občanů. Bezpečnost ČR má základy v zajištění bezpečnosti jednotlivců ochrany jejich životů, zdraví a majetku, rovněž státních organizací v souvislosti s jejich funkcí. Zajišťování bezpečnosti je hlavním úkolem vlády, přesto je nutná aktivní spolupráce občanů ČR a všech orgánů veřejné správy. Vláda nepřetržitě vytváří předpoklady pro aktivní spoluúčast občanů při zajišťování bezpečnosti státu.

Bezpečnostní politika ČR vychází z principu nedělitelnosti bezpečnosti. Bezpečnost ČR nelze oddělovat od bezpečnosti v euroatlantické oblasti, resp. od globální bezpečnostní situace. Mezi stálé zájmy ČR náleží posilování jednoty v euroatlantickém bezpečnostním prostoru. ČR je ze zásady připravena (na základě

vyhodnocení svých možností) společně s mezinárodním společenstvím participovat na řešení bezpečnostních problémů, rizik a hrozeb, a na zmírňování jejich následků. Podobně jako sousední země i Česká republika preferuje aktivní prevenci před vznikem ozbrojených konfliktů a především diplomatickým jednáním. V případě nastalé krize nebo ozbrojeného konfliktu je běžně usilováno o řešení všemi dostupnými diplomatickými prostředky. V případě selhání zamýšlených mírových prostředků může ČR přistoupit v zájmu ochrany svých životních zájmů k využití síly. Toto rozhodnutí se však musí opírat o ústavní řád a platné zákony. ČR se zavázala posílit své individuální schopnosti a v kontextu zájmu členů NATO zvýšit své obranné schopnosti. K tomu plánováno postupné vybudování plně profesionální, moderně vyzbrojené a flexibilní armády, která bude schopna se účastnit širokého spektra aliančních, případně jiných mezinárodních operací i mimo území ČR, což je ostatně založeno na neoddiskutovatelné hodnotě kolektivní obrany a kooperaci v rámci mezinárodních organizací a mnohostranných uskupení. Základní oporou kolektivní obrany je pro Českou republiku organizace NATO. Na základě členství v NATO plynou pro ČR určité bezpečnostní záruky, zakotveny v Severoatlantické smlouvě. Současně se ČR aktivně zapojuje do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) EU a v jejím rámci do Evropské bezpečnostní a obranné politiky (ESDP).

Jednání vlády ČR v otázkách bezpečnosti vychází z předpokladu, že v dohledné době je možno vyloučit eventualitu přímého vojenského útoku proti našemu území i území současných spojenců. Průběžně jsou prohlubovány integrační a demokratizační procesy v rámci euroatlantického prostoru. Bohužel se však v posledních letech zhoršilo bezpečnostní prostředí na globální úrovni, a to především mimo euroatlantický prostor. Je nutno počítat s rizikem realizace hrozeb asymetrického charakteru, tedy převážně teroristických útoků.

Základní součásti bezpečnostní politiky

- zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu,
- obranná politika,
- politika v oblasti vnitřní bezpečnosti,
- hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu,
- politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu.

Strategickými zájmy České republiky jsou obzvláště:

- stabilita a bezpečnost (euroatlantická zóna),

- zachování globální stabilizační role,
- silná transatlantická vazba v rámci společenství NATO a budování strategického partnerství mezi společenstvími NATO a EU,
- doplňkový rozvoj obranných schopností NATO i EU,
- rozvoj úlohy OBSE ve sféře předcházení ozbrojených konfliktů, stabilizace a demokratizace,
- zamezování šíření mezinárodnímu terorismu,
- snižování nebezpečí ZHN a jejich nosičů,
- snížení hrozby šíření organizovaného zločinu a ilegální migrace,
- snížení rizika napadení území ČR zbraněmi hromadného ničení,
- významná podpora lokální součinnosti,
- garance ekonomické bezpečnosti ČR prostřednictvím posílení globální ekonomické stability, rozrůzněnosti zásob strategických surovin, výrobků, služeb, zdrojů kapitálových cest a rovněž ochrany strategických infrastruktur,
- posílení schopnosti konkurence vlastního obranného průmyslu a zaručení odpovídající úrovně strategických zásob,
- podpora rozšiřování svobody, demokracie i zásad právního státu.

Obr. 3 - Zájmy státu²⁸

²⁸ KRULÍK, O. *Bezpečnost, bezpečnostní systém* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://slideplayer.cz/slide/3287555>>.

5 Výdaje na obrannou politiku

Vedení ozbrojených střetnutí vždy záviselo na možnosti jejich ekonomického zabezpečení, a to i v přestávkách mezi nimi, přičemž ne vždy platilo starověké „*si vis pacem para bellum*“. Protože příprava války zpravidla neznamenal mír, ale úmysl použít sílu k prosazení stávajících zájmů daného etnika, nebo státního útvaru. Války v dějinách vždy stály peníze a často vyčerpávaly ekonomiku příslušného státu vedoucího válku. Byly připravovány a vedeny v souvislosti s výkonností ekonomiky a s plným využitím technického a později vědecko-technického pokroku. Lidstvo doslova promrhávalo výsledky své práce v neproduktivní a vesměs ničivé činnosti a války mnohdy vrhaly celé ekonomiky o mnoho let zpátky. Metodika a skladba vojenských výdajů byla často utajována, s úmyslem vyvolat u protistrany mylné domněnky.

Bezpečnostní systém státu a související aspekty jsou omezeny prostředím, v němž se nacházejí, a to národní ekonomikou. Problematika bezpečnosti je tudíž ekonomickou záležitostí, která je předmětem zájmu samostatných ekonomických disciplín (veřejná ekonomie a veřejné finance). Z pohledu ekonomie je bezpečnost „statkem“. V případě zajišťování bezpečnosti jakožto veřejného statku se jedná o působení veřejného sektoru, tedy státu. Zpravidla je řešen problém rozpočtových omezení, do něhož zasahují politické strany, zájmové skupiny i preference občanů. Opatření k zajištění bezpečnosti státu zpravidla vycházejí z očekávaného vývoje bezpečnostní situace. Vláda každé země řeší problém mechanismu získání potřebné peněžní hotovosti, struktury finančních zdrojů a rovněž určení optimální ceny těchto získaných prostředků, a to obvykle dvěma způsoby: získáním vlastních příjmů nebo cizích zdrojů (zadlužením státu). Struktura výdajů na bezpečnost a veřejný pořádek koresponduje v zásadě se složením ozbrojených sil, jež jsou v souladu s mezinárodní definicí určeny k zajišťování bezpečnosti. Na zřetel se bere rovněž podíl výdajů určených na bezpečnost na státním rozpočtu (HDP). Výdaje na bezpečnost mohou být sledovány také coby ukazatel „per capita“ (tzn. výdaje na hlavu).

V období od roku 1947 do 1991 existoval v rámci mezinárodní politiky tzv. bipolární stav systému, kdy hrálo zásadní roli hegemonní postavení dvou přibližně stejně silných velmocí, jejichž vzájemné vztahy určovaly a ovládaly zbylé části světového politického systému. Vznikly dvě uzavřené protichůdné ideologické aliance, tzv. západní a východní. Termín studená válka je užíván především k vyjádření nevraživosti, která v letech ve zmíněném období (1947-1991) panovala mezi Spojenými státy a jejich satelity, sdruženými v NATO a na druhé straně Sovětským svazem a jeho

spojenci v rámci Varšavské smlouvy. Základními projevy studené války: vzájemná nedůvěra, podezřívavost a absence snahy o oboustranné porozumění. Součástí této ideologické studené války byly i závody ve zbrojení.

5.1 Období studené války

5.1.1 Situace v České republice

Zásadním impulzem k modernizaci a rozšíření vojenského potenciálu tehdejší ČSSR byl vznik Varšavské smlouvy, podepsané 14. 5. 1955, a vzrůstající tlak Sovětského Svazu na hraniční země mezi západem a východem Evropy – tedy NDR, Polsko a ČSSR. Výdaje na obranu byly považovány za důležitý faktor, který primárně ovlivňoval vojenskou sílu státu, přičemž převažoval extenzivní přístup k pojetí obrany. S tímto přístupem bezprostředně souvisela:

- existence bipolárně rozděleného světa (bloková bezpečnost),
- idea socialistické revoluce,
- idea ozbrojené obrany socialismu.

Koncem 60. let byly zaznamenány příznivé výsledky národního hospodaření, s čímž bezprostředně souviselo možné vyčlenění vyšších finančních částek ze státního rozpočtu. Meziroční přírůstky nákladů na obranu země dosahovaly v roce 1967 hodnoty 118 %, v roce 1968 116,9 % a v roce 1969 119,5 %.

Tab. 3 - Výdaje na obranu a bezpečnost ČSSR v letech 1961-1988 (mil. Kčs)²⁹

Rok	Skutečné	Zveřejněné	Meziroční změna (%)	Rok	Skutečné	Zveřejněné	Meziroční změna (%)
1961	12 192	9 512	-	1975	29 495	19 729	+4,58
1962	13 854	10 854	+13,63	1976	29 720	20 365	+0,76
1963	14 333	11 332	+3,45	1977	30 919	20 130	+4,03
1964	13 800	10 948	-3,72	1978	31 088	20 808	+0,54
1965	13 173	10 272	-4,55	1979	32 480	21 380	+4,47
1966	13 776	10 841	+4,57	1980	33 525	22 900	+3,21
1967	14 602	12 385	+5,99	1981	35 490	23 099	+5,86
1968	16 557	13 189	+13,38	1982	36 162	24 560	+1,89
1969	21 041	14 268	+27,08	1983	36 955	25 261	+2,19
1970	21 251	14 919	+0,99	1984	40 206	26 276	+8,79
1971	24 339	15 943	+14,53	1985	40 539	27 393	+0,82
1972	25 305	16 770	+3,96	1986	47 825	28 300	+17,97
1973	26 864	17 647	+6,16	1987	49 259	28 496	+2,99
1974	28 203	18 071	+4,98	1988	47 379	29 236	-3,82

²⁹ KRČ, M., et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 43-56, vlastní zpracování.

Po sovětské invazi byla vydání na výstavbu vojenského potenciálu výrazně snížena. Přesto se dá hovořit o charakteru rozvoje, protože meziroční přírůstky oscilovaly stabilně kolem 103 %. Počátkem 80. let bylo vykazováno vlivem vzrůstající zbrojní konfrontace v Evropě nejvyšší zbrojní úsilí, které ovšem významně negativně korelovalo se státním rozpočtem. Proto se vláda v roce 1988 rozhodla k neobvyklému razantnímu kroku, a to ke snížení výdajů na obranu a bezpečnost. Oproti roku 1988, kdy výdaje na obranu činily 110,3 %, došlo v roce 1989 ke snížení na 102,5 %. Tato situace byla způsobena i tím, že koaliční partneři Varšavské smlouvy přestali od ČSSR odebírat vojenskou techniku. Stát byl nucen neprodaný materiál odkoupit a uhradit z rezerv státního rozpočtu. Částka dosahovala hodnoty 1,2 miliard Kč.³⁰

5.1.2 Situace v Evropě

Rozpočtové výdaje na obranu a bezpečnost ČSSR i okolních nesovětských států v rámci Varšavské smlouvy byly ovlivňovány především politickým zřízením a praxí v jednáních o potřebných nákladech a celkové rozpočtové tvorbě probíhala v podstatě shodným způsobem. Důležitými, přestože málo známými, byly vojenskopolitické aspekty: rozpočtové výdaje na obranu byly striktní záležitostí jednotlivých zemí. Jednání o vojenských rozpočtech nikdy nebyly předmětem oficiálního jednání a srovnávání. Společné sestavování přehledů a komparací za celou Varšavskou smlouvu nebylo nikdy uskutečněno.

Tab. 4 - Průměrné přírůstky vojenských nákladů Polské lidové republiky (pětiletky)³¹

Období	Změna v %
1950-1954	+24
1955-1959	+3
1960-1964	+7,8
1965-1969	+8,1
1970-1974	+2,8
1975-1979	+2,7
1980-1984	-1,5
1985-1989	-1,8

³⁰ KRČ, M., et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 63.

³¹ KRČ, M., et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 72, vlastní zpracování.

V Polské lidové republice je možné naopak sledovat největší přírůstky výdajů na obranu státu v první polovině 50. let a následně v 80. letech. Poválečné obranné výdaje Spolkové republiky Německo byly ovlivněny především tedy historicko-politickým důvodem. Je známo, že byly nižší než výdaje dalších západních zemí. Důležitou roli hrály aspekty vojenské, politické a ekonomické. Vzhledem k růstu ekonomické úrovně této země byl ale mezi lety 1960 a 1980 zaznamenán nárůst HDP o 150 %, z toho nárůst vojenských výdajů cca o 100 %.

Tab. 5 - Obranné výdaje Spolkové republiky Německo v letech 1960-1987 (mil. DEM)³²

Rok	mil. DEM	Změna v %
1960	12 115	-
1965	19 915	+64,38
1970	22 573	+13,34
1975	37 589	+66,52
1980	48 518	+29,07
1985	58 650	+20,88
1987	61 551	+4,94

Tab. 6 - Výdaje na zbrojení během studené války – komparace států Varšavské smlouvy a NATO v letech 1955-1988 (v mld. USD)³³

Rok	Varšavská smlouva	Změna v %	NATO celkem	Změna v %	Rozdíl VS a NATO (mld. USD)	Rozdíl VS a NATO (%)
1955	28	-	59	-	31,0	210,71
1960	25,5	-8,93	61,3	+3,89	35,8	240,39
1965	34,9	+39,6	67,3	+10,32	32,4	192,83
1980	341,2	+903,52	352,2	+425,67	11,0	103,22
1981	344,6	+1,05	370,4	+5,22	25,8	107,48
1982	354,3	+2,99	394,6	+6,64	40,3	111,37
1983	359,4	+1,52	415,5	+5,45	56,1	115,60
1984	364,5	+1,53	430,2	+3,66	65,7	118,02
1985	372,4	+2,3	457,6	+6,41	85,2	122,87
1986	377,2	+1,39	466,8	+2,14	89,6	123,75
1987	384,4	+1,96	468,3	+0,49	83,9	121,82
1988	387,2	+0,83	462,2	-1,24	75,0	119,36

³² KRČ, M., et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000, s. 86-102, vlastní zpracování.

³³ HAVELKA, R. *Výdaje na zbrojení během studené války* [online]. 2003 [cit. 2015-10-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.valka.cz/1002-Vydaje-na-zbrojeni-behem-studene-valky>>, vlastní zpracování.

Dne 5. 5. 1955 vstoupilo Německo mezi spojence NATO, které mu světilo obranu podél jeho východních hranic, což bylo příčinou skutečnosti, že v období 60. a 70. let Němci v poměrně krátkém časovém úseku vybudovali nadprůměrně vybavené síly. Ke konci studené války disponovali 495 tisíci vojáky. Jejich 617 bojových letadel představovalo přes 30 % bojových vzdušných sil ve střední Evropě.

Po válce požadovala rakouská vláda zrušení redukce velikosti své armády, čemuž se Sovětský svaz bránil, naopak západní velmoci souhlasily. SSSR ale muselo společný tlak akceptovat.³⁴

5.2 Současná situace

5.2.1 Aktuální situace v České republice

V souvislosti se vstupem České republiky do společenství NATO vznikla povinnost finančně přispívat do společného rozpočtu Aliance. České příspěvky do vojenského rozpočtu, Programu bezpečnostních investic do rozpočtu konkrétních organizací, programů a dalších částí vojenského uspořádání NATO, jsou uhrazovány ze státního rozpočtu Ministerstva obrany ČR. Společné prostředky NATO jsou využívány ke zvyšování úrovně schopností Aliance. Jedná se o sumu finančních příspěvků všech zainteresovaných národů. Výše jednotlivých národních příspěvků bývá zpravidla schválena všemi státy, a to na základě politických dohod a ekonomických možnostech dané země. S ohledem na finanční stránku příspěvků je rozlišován tzv.:

- Vojenský rozpočet NATO, který je určen k financování potřebných nákladů a zabezpečení společného organizačního celku, tedy strategických regionálních a spojených velitelství, struktury, činnosti Mezinárodního vojenského štábu, Vojenského výboru, informačního systému velení a řízení na všech velitelstvích. Rovněž jsou tímto rozpočtem pokryty náklady komunikačních systémů, vojenská cvičení, podpora integrovaného systému protivzdušné obrany NATO a provoz včasné výstrahy před možným nebezpečím, nákup vozidel a jejich údržba, rovněž nutné výdaje na služební cesty zaměstnanců. Nemalá část výdajů slouží k podpoře plánovaných mírových operací.
- Program vkladu finančních prostředků na bezpečnost, který umožňuje výstavbu společné vojenské a obranné infrastruktury spojenců NATO. Financování

³⁴ *Rakouská cesta ke svobodě 1945 – 1955* [online]. 2002 [cit. 2015-08-14]. Dostupné z WWW: <http://studena.valka.cz/rakousko_1945-1955.htm>.

projektů bezpečnostní infrastruktury se provádí vzájemným započtením pohledávek a závazků jednotlivých států; poté si státy navzájem vypomohou zasláním finančních prostředků k výstavbě výstavby společné vojenské infrastruktury.

Evropu v roce 2008 zasáhly důsledky světové finanční krize. Od té doby 18 členských zemí Evropské Unie nebo společenství NATO zaznamenalo pokles vojenských výdajů o více než deset procent. Technologicky vyspělejší armády států NATO disponují poměrně vysokým rozpočtem, přesto je však podíl veřejných financí, které tyto státy vydávají na zbrojení, relativně nízký. Kromě Spojených států činí nanejvýš kolem 2,5 % HDP zúčastněných zemí.

Tab. 7 - Finanční příspěvky České republiky do společného rozpočtu NATO v letech 1999-2008³⁵

Rok	Částka v mil. Kč	Změna v mil. Kč	Změna v %
1999	178,78	-	-
2000	344,20	+165,41	+48,06
2001	311,19	-33,01	-10,61
2002	360,19	+49,00	+35,39
2003	438,40	+78,21	+17,84
2004	213,92	-224,47	-4,93
2005	392,59	+178,67	+45,51
2006	372,86	-19,73	-5,29
2007	359,71	-13,14	-3,66
2008	384,24	+24,52	+6,38

Dá se říci, že systém mezinárodních vztahů je v současném období anarchickým systémem. Chybí regulace případnou centrální autoritou, která by mohla zaručit existenci států a která by rovněž determinovala meze jejich možného přijatelného jednání. Principem chování každého konkrétního státu je prosazování vlastních zájmů, které mohou být nejrůznějšího charakteru a nabývat nejrůznějších forem - od základního přežití v systému až po převzetí moci nad jeho fungováním. Některé státy vykazují snahu o prosazení svých záměrů na úkor jiných zemí i vojenským nátlakem.

Organizace spojených národů (OSN) je vnímáno jako globální fórum k řešení konfliktních situací, nicméně nedisponujícím dostatečnými nástroji a možnými legislativními procesy pro případ, že případným útočником byla některá ze zemí Rady

³⁵ *Resortní rozpočet* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-09-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>, vlastní zpracování.

bezpečnosti OSN, s právem veta. Systém však funguje podle logických a dohodnutých pravidel.

Existující bezpečnostní dokumenty a rovněž koncepce zahraniční politiky dosvědčují, že ČR uznává obranné principy kolektivní spojenecké obrany v rámci organizace Severoatlantické smlouvy, nicméně její přínos z hlediska finančního k obranným schopnostem NATO již léta klesá, za což byla ČR v roce 2014 poměrně razantně kritizována.

Česká politická scéna avizuje, že vstup do NATO neznamena pouhý přesun odpovědnosti za obranu naší země na Alianci, ale naopak protože ČR je součástí NATO, je nutné se na společných projektech podílet vzájemně a úzce spolupracovat. Při vstupu do Aliance státy jako Polsko, Maďarsko i ČR slíbily reformu svých vojenských sil.³⁶

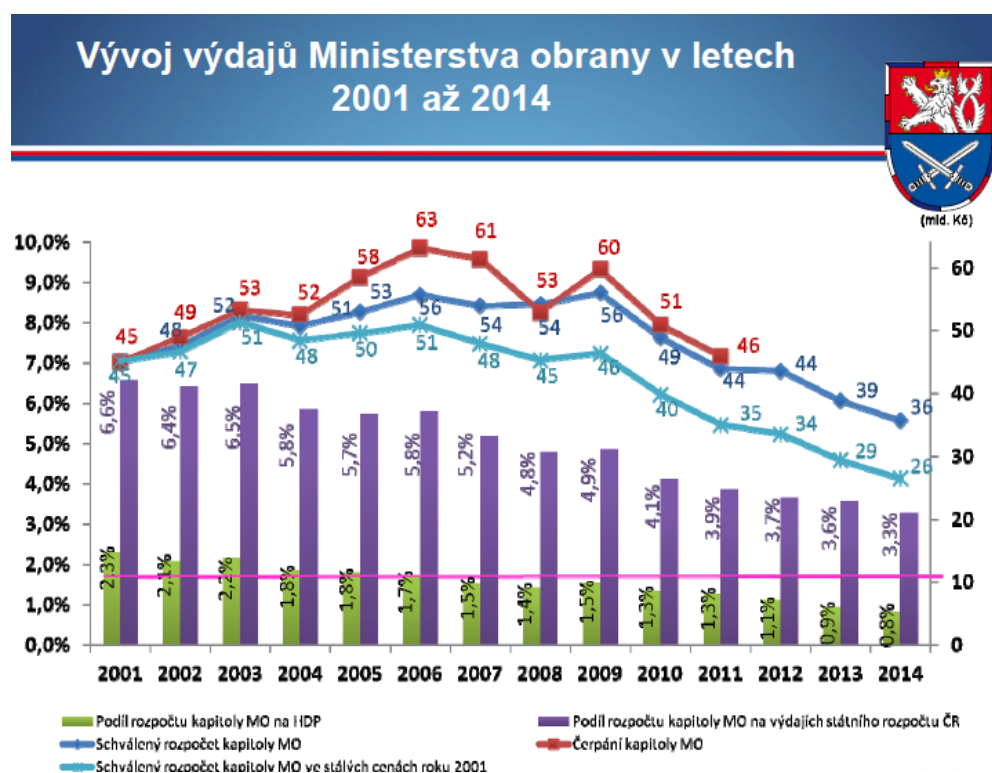
Nabídka uceleného komplexu schopností, které jsou v kolektivní obraně naprosto nezastupitelné a které jsou odpovídající pro současné typy ohrožení a míry tohoto ohrožení, je známkou podpory vzájemné důvěry. Česká republika se bohužel z finančních důvodů do této doby podílela na obraně společných zájmů sice ještě v akceptovatelné, nicméně stále se snižující míře nabízených schopností. Podle informací vyplývajících z Bílé knihy o obraně docházelo k poklesu nabídky ČR také z důvodu absence strategicky věcného dlouhodobého výhledu možného rozvoje sil. Praxe, uplatňovaná v minulých letech, směřovala spíše k hledání dočasných východisek z provizorního stavu. Úspěšná integrace České republiky do Evropské unie, vstup do NATO, bezproblémové vazby se sousedními zeměmi a rovněž absence vojensky významných hrozeb by mohly vyvolat přesvědčení o tom, že našemu státu nehrozí žádné nebezpečí. Bohužel navzdory současné zdánlivě klidné zóně míru a stability tomu z mnoha důvodů tak není.

Naše zdánlivě samozřejmá bezpečnost pochopitelně v budoucnu může být napadnutelná. Obzvláště v posledních letech lze vidět, že konflikty odehrávající se ve světě jsou velmi nebezpečné a daleko konfliktnější, než se nám jeví z našeho středoevropského úhlu. Různé druhy násilí jsou ve stávajícím systému oblasti mezinárodních vztahů běžnější, než si připouštíme. Evropa v uplynulých desetiletích zažívala relativně bezkonfliktní dobu, vzájemné využití vojenské síly bylo nemyslitelné. V mezinárodních jednáních převažovalo uplatnění diplomacie. Přijaté bezpečnostní dokumenty vedly k „ukolébání“ evropských vlád ve směru vnímání možného ohrožení

³⁶ PICK, O. (ed.). *Bezpečnost ve 21. století (příspěvky na konferenci)*. Praha : Karolinum, 2002, s. 23-62.

státu. Na obranu a bezpečnost země je mnohdy vynakládán nedostatečný počet financí. Probíhající konflikty (např. Ukrajina) bohužel demonstrují fakt, že přímé použití vojenské síly není u některých států v prosazování národních zájmů nemožné. Varianta řešení aktuálních konfliktů jen těmi prostředky, které má stát okamžitě k dispozici, je velmi krátkozraká.³⁷ Z grafu 1 je patrné, že od roku 2007 se náklady na bezpečnost ČR v rámci celorepublikového rozpočtu snižují.

Graf 1 - Vývoj výdajů Ministerstva obrany ČR³⁸

Transatlantická spolupráce se jeví jako možným řešením hrozeb a konfliktů. Summit NATO ve Walesu roku 2014 stanovil potřebu navyšovat finanční výdaje na obranu a bylo přijato závazné stanovisko: zůstat u částky 2 % HDP jakožto zásadního, primárního předpokladu zajištění obranyschopnosti Aliance.³⁹

³⁷ MIČÁNEK, F., et al. Zpráva o stavu zabezpečení obrany ČR v roce 2014 - mýty a realita. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2014, roč. 23, no. 2 [cit. 2015-17-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <<http://www.vojenskerozhledy.cz/aktuality/2-uncategorised/66-zprava-o-stavu-zabezpeceni-obrany-cr-v-roce-2014-myty-a-realita>>.

³⁸ *Státní rozpočet České republiky 2012* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.mocr.army.cz/assets/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/rozpmo_aobp.pdf>.

³⁹ *Výdaje na bezpečnost Evropy* [online]. Praha : OUR MEDIA a.s., 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Zdechovsky-KDU-CSL-Vydaje-na-bezpecnost-Evropy-budou-v-roce-2016-nejvetsi-v-historii-409699>>.

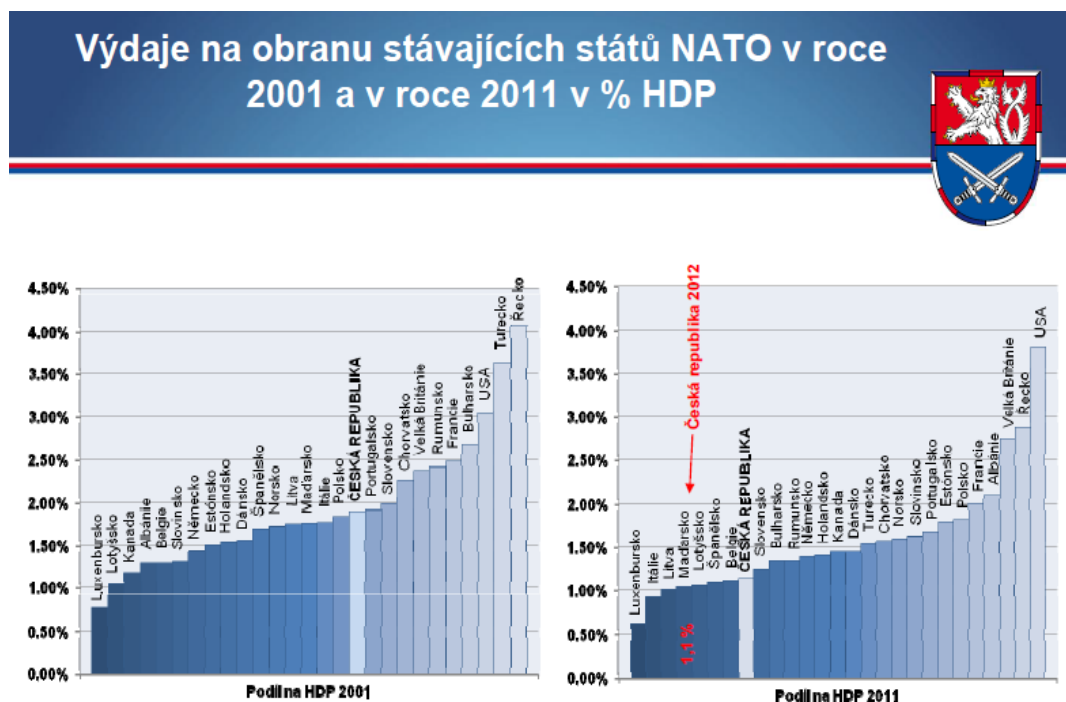
Tab. 8 - Základní ukazatele státního rozpočtu v kapitole Ministerstva obrany ČR (1993-2016)⁴⁰

Rozpočtový rok	HDP (mld. Kč)	Výdaje MO na HDP	Výdaje státního rozpočtu	Podíl výdajů MO na nákladech státního rozpočtu	Meziroční změny (%)
1993	910,60	2,61%	356,9	6,70%	-
1994	1 037,50	2,60%	380,1	7,10%	+14,01%
1995	1 252,10	2,26%	432,7	6,50%	+20,74%
1996	1 414,00	2,16%	484,4	6,30%	+12,93%
1997	1 650,00	1,90%	524,7	6,00%	+16,69%
1998	1 820,70	2,07%	566,7	6,60%	+10,34%
1999	1 849,00	2,25%	596,9	7,00%	+1,59%
2000	1 900,00	2,35%	632,3	7,10%	+2,75%
2001	2 139,00	2,10%	693,9	6,50%	+12,57%
2002	2 192,00	2,23%	736,6	6,60%	+2,47%
2003	2 405,00	2,21%	808	6,60%	+9,71%
2004	2 757,00	1,90%	869,1	6,00%	+14,63%
2005	2 920,00	2,00%	923	6,30%	+5,91%
2006	3 222,00	1,72%	1 021,00	5,40%	+10,34%
2007	3 535,00	1,55%	1 092,0	5,00%	+9,71%
2008	3 689,00	1,35%	1 107,00	4,50%	+4,35%
2009	3 627,00	1,43%	1 167,00	4,40%	-1,69%
2010	3 693,00	1,29%	1 157	4,10%	+1,81%
2011	3 743,00	1,17%	1 155,00	3,80%	+1,35%
2012	3 820,00	1,10%	1 152,00	3,60%	+2,05%
2013	3 855,00	1,06%	1 173,10	3,50%	+0,91%
2014	4 266,00	0,92%	1 211,60	3,20%	+10,66%
2015	4 216,00	1,04%	1 218,50	3,60%	-1,18%
2016	4 647,00	1,03%	1 250,90	3,80%	+10,22%

Jak je z tabulky patrné, podíl výdajů Ministerstva obrany na nákladech státního rozpočtu se od roku 1993 pohybovala kolem 6 %. V letech 1999 a 2000 bylo dosaženo 7 % hranice a v následujících letech už je zaznamenáván spíše snižující se podíl těchto výdajů. Nejnižších procentuálních hodnot bylo dosaženo v roce 2014. Snižující se trend výdajů je dán politickou a s tím související finanční situací státu. Rozpočty obvykle zachycují přímé náklady, ale někdy do nich bývají zahrnuty i tzv. nepřímé náklady jako náhrady za škody, které mohou vzniknout při cvičeních. Naopak někdy chybějí údaje spojené s využitím civilní infrastruktury.

⁴⁰ *Výdaje na obrannou politiku v ČR* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/>>, vlastní zpracování.

Graf 2 - Výdaje na obranu států NATO roce 2011⁴¹

Z grafu je patrné, že klesající výdaje na obranu a bezpečnost mezi lety 2001-2011 zaznamenala většina střeoevropských států NATO, jako například Slovensko, které snížilo výdaje z původních 2 % HDP v roce 2001 na pouhých 1,2 % HDP z roku 2011. U Polska s Německem v pozorovaných letech došlo pouze k mírnému poklesu výdajů, které se snížily o pouhých 0,1 % HDP.

Po vstupu evropských států do NATO, se státy staly členem respektované bezpečnostní komunity. Díky tomu není třeba ve většině evropských států dávat na obranu tak velké výdaje a proto také u téměř všech států střeoevropského prostoru dochází po vstupu do NATO ke snížení výdajů na obranu a bezpečnost. Pokud se podrobněji podíváme na obranné výdaje České republiky, tak v roce 2011 s 1,2 % HDP vynakládanými na obranu patřila k podprůměru mezi evropskými státy. Procentní podíl obranných výdajů vykazoval klesající tendenci od roku 2005, kdy Česká republika hranici 2 % naposledy splnila.

⁴¹ *Resortní rozpočet* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-09-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>.

5.2.2 Aktuální situace ve vybraných evropských zemích

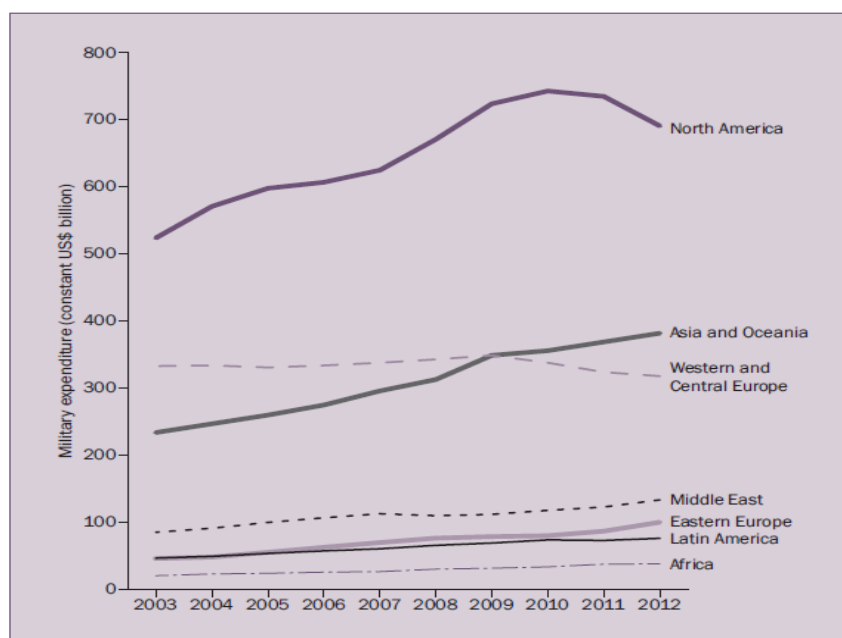
Pokud vezmeme celosvětovou situaci v regionech v letech 2003 až 2012 (graf 3), je z grafu patrné, že západní Evropa svoje výdaje držela do roku 2009 přibližně pořád na stejné úrovni a výdaje tedy činily 340 miliard dolarů. Po roce 2009 dochází k mírnému poklesu výdajů, které v roce 2012 činí pouhých 300 miliard dolarů.

V bloku východních evropských zemí jsou prostředky na obranu od roku 2011 v průměru postupně navyšovány. V roce 2003 činily výdaje 50 miliard dolarů a postupným navyšováním v roce 2012 činí téměř 90 miliard dolarů.

Asie a Oceánie vydávají na obranu stále více svých finančních prostředků. V roce 2003 vydává Asie a Oceánie zhruba 230 miliard dolarů a postupným nárůstem až do roku 2012 výdaje sahaly na hranici 400 miliard dolarů.

Výdaje Severní Ameriky na obranu zaznamenaly pozvolný nárůst přibližně do roku 2007, kdy od roku 2003 se výdaje z přibližných 500 miliard dolarů zvýšili do roku 2007 na 600 miliard dolarů. Po roce 2007 byl nárůst výdajů rapidnější do roku 2009, kdy za pouhé dva roky se výdaje zvýšili o 150 miliard dolarů. Po roce 2010 přišel mírný pokles výdajů na obranu a po roce 2011 výdaje rapidně klesají dolů.

Graf 3 - Výdaje na obranu v jednotlivých oblastech (2003-2012) ⁴²

⁴² *Trends in world military expenditure, 2012* [online]. Solna : SIPRI, 2013 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1304.pdf>>.

Situace ve vybraných evropských zemích:

Slovenská republika – slovenská vláda ve svém programovém prohlášení uvedla kromě snahy o zvýšení vymahatelnosti práva, tendencí pro hospodářský, sociální, environmentální a vědecko-technický rozvoj Slovenska v zájmu zlepšení kvality života především udržení stability a jistoty svých občanů.

Podle informací Ministerstva obrany Slovenské republiky by výdaje na realizaci programů vlády SR na rok 2016 pro Ministerstvo obrany měly činit 880 574 394 eur, z toho na rozvoj obrany se záměrem vytvořit interoperabilní, přiměřeně vyzbrojené a vybavené ozbrojené síly by mělo být vydáno 226 456 106 eur. K vytvoření efektivního a hospodárneho systému řízení, velení a podpory obrany plánuje vláda SR vyčlenit 652 348 415 eur. Ministerstvo obrany je gestorem a účastníkem několika mezinárodních programů, jejichž cílem je vytvořit funkční systém obranné infrastruktury a všestranného zabezpečení činnosti ozbrojených sil SR i ozbrojených sil členských krajin NATO a EU v rámci poskytování podpory hostitelskou zemí; k tomuto účelu bylo vyčleněno na rok 2016 150 tisíc eur.⁴³

Polsko - podle vojenského analytika Artura Bilského je nyní stotisícová polská armáda na úrovni rumunské nebo finské. Postupným vyzbrojováním a obzvláště pořízením 250 tanků Leopard a 650 obrněných transportérů Rosomák země polepšila. Poláci spoléhají především na dokonale vyzbrojené polské jednotky rychlého nasazení pro speciální operace (asi 3 tisíce členů), které jsou zřejmě srovnatelné s americkými, britskými, případně francouzskými. Je předpoklad, že bez pomoci Aliance by polská armáda byla schopna odolávat intenzivnímu útoku ruské strany asi 4 dny, přestože s touto alternativou se běžně nepočítá, už s ohledem na možnou reakci spojenců NATO. Polská bezpečnostní politika vykazuje markantní regionální orientaci. K politické agitaci polské pravice náleží oblast obrany, bezpečnosti a rovněž výstraha před agresivním Ruskem. Postoj polské strany směrem k Evropské unii a NATO se dynamicky měnil podle toho, která politická strana byla u moci. Zástupci strany Právo a spravedlnost upřednostňovali vztah k Alianci a silnější vazbu na USA, vláda Občanské platformy se snažila vztah k oběma stranám (NATO a EU) vyvážit, což bylo dokázáno např. tím, že polští vojáci byli nasazeni nejen v Afghánistánu v rámci NATO, ale rovněž v Čadu v operaci EU. Případná nová, konzervativní vláda navrhuje zvýšení obranných

⁴³ *Výdavky štátneho rozpočtu na realizáciu programov vlády SR a časti programov vlády SR na rok 2016 pre kapitolu MO SR* [online]. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2016 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mosr.sk/data/files/3289_rozpocet-pre-internet-rok-2016.pdf>.

výdajů, navýšení počtu vojáků a nákup nové techniky. Zvýšení obranných výdajů se týká částky tří procent HDP, počet vojáků je plánován ze současných asi sta tisíc na sto čtyřicet tisíc. Pravidelná cvičení dalších uniformovaných složek jsou organizována tak, aby v případě potřeby mohlo do zbraně nastoupit až 300 tisíc Poláků – mužů i žen. Modernizace polských ozbrojených sil v hodnotě 800 miliard korun na deset let už před několika lety začala probíhat za vlády Občanské platformy.⁴⁴

Rakousko – zásadní bezpečnostní zájem Rakouska z pohledu možného ohrožení vzhledem ke zkušenosti posledních desetiletí vychází ze směru jihovýchodní Evropy, tedy ze sousedních balkánských států. Stabilita Rakouska se významně zvýšila díky rozšíření NATO do střední Evropy. Rakouská bezpečnostní politika, podobně jako politika některých dalších států, dlouho těžila ze skutečnosti, že v bezprostřední blízkosti nehrozilo nebezpečí napadení státu. Dynamiku bezpečnostního vývoje pravděpodobně zvyšuje opětovné posilování pozice Ruska a není též zanedbatelná ani nutná integrace mezi ostatní země západní Evropy.

Formální neutralita Rakouska z dlouhodobého hlediska představuje určité omezení. S ohledem na neutralitu Rakouska odborníci upozorňují, že uplatňování principu neutrality a solidarity představuje záležitost, která v současném právním pojetí neutrality nemá řešení, navíc je touto skutečností snížena atraktivita Rakouska jako strategického nebo regionálního partnera v momentě, kdy by zainteresované státy (členové NATO) mohly případně apelovat na formy hlubší vojenské spolupráci.

Už za dob studené války Rakousko disponovalo poměrně slabým vlastním letectvem, na rozdíl od svých sousedů z obou bloků, východního i západního. Důvodem byla rakouská příslušnost k nacistické Třetí říši v době II. Světové války. V roce 1955 Rakousko získalo suverenitu, ovšem pod podmínkou neutrality, na níž byly dohodnuty vítězné mocnosti.⁴⁵

Od 60. let Rakušané disponovali letouny Saab 29 Tunnan a švédskými J 35OE Draken. Tato technika sloužila k běžnému air-policingu, protože v době studené války Rakousko ani nemělo ambice sehrávat významnou roli v tehdejší geopolitice

⁴⁴ TOLČINSKÝ, A. *Polsko hodlá ze strachu z Ruska zvýšit výdaje na zbrojení* [online]. Praha : Český rozhlas, 2015 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/alexander-tolcinsky-polsko-hodla-ze-strachu-z-ruska-zvysit-vydaje-na-zbrojeni--1523365>.

⁴⁵ HANDL, V. *Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce*. In *Mezinárodní vztahy*. 2003, roč. 38, no. 4, s. 74–86. ISSN 0323-1844.

stavu.⁴⁶ Rakouská armáda dnes čítá asi 40 tisíc mužů, zaměstnává 16 000 profesionálních vojáků. Další část armády tvoří branci, kteří jsou povoláváni na dobu 6 měsíců. Pokud to situace vyžaduje, pomáhají vojáci při povodních, sněhových kalamitách - pádech lavin i při velkých akcích.

Známý vojenský rozpočet Rakouska dosahuje roční částky zhruba dvou miliard eur (pouhých 0,6 % HDP). V příštím roce má dokonce klesnout pod hranici dvou miliard.⁴⁷

Spolková republika Německo – kromě Francie a Velké Británie záleží především na Německu, do jaké míry může být Evropa považována za silného vojenského aktéra. V roce 2014 na mnichovské bezpečnostní konferenci prohlásil německý prezident Joachim Gauck potřebu účasti v NATO a zvýšeného úsilí Německa ubránit bezpečnost země zároveň se zmínkou, že SRN vydala v roce 2016 na obranu země 1,3 % HDP, zatímco Francie 1,9 % a Velká Británie 2,5 %.

Prosazení větší bezpečnostní angažovanosti Německa naráží na problém politické nejednotnosti i veřejného mínění, které dosud vnímá historii dvou světových válek, kdy Německo skončilo v roli poražených, jako velmi palčivou, a německá společnost projevuje spíš pacifistické náhledy na situace ve světě a nesouhlasí s přímým zapojením Německa do otevřených světových konfliktů. K masivnějšímu nasazení vojenských sil do zahraničních operací jsou ochotny především Velká Británie a Francie. Německo rovněž odmítlo z vlastních finančních zdrojů podpořit fúzi dvou zbrojních gigantů, ačkoliv byly v rámci integrace a racionalizace obranných zdrojů vedeny snahy o vytvoření konceptu „pooling and sharing“. Nicméně SRN se plně zapojila do zahraničně-bezpečnostní politiky EU i NATO a po boku spojenců nasadila svoje vojáky např. do řešení konfliktů v Kongu, Libanonu i Afghánistánu. Vztahy se spojenci nebyly vždy jednoduché, jak dokazuje pokles vzájemné důvěry v německo-amerických vztazích v době, kdy probíhala válka v Iráku v roce 2003.⁴⁸

V průběhu summitu žádaly Polsko a pobaltské země o vytvoření stálých vojenských základen, což ovšem kromě Itálie a Francie odmítlo i Německo; Angela Merkelová odmítla s odvoláním na dohodu z roku 1997, kdy NATO prohlásilo,

⁴⁶ POLÁK, M. *Rakouské letectvo: Nebe stráží Eurofighter, jinak v útlumu* [online]. Armádní noviny, 2012 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadinoviny.cz/rakouske-letectvo-nebestrezi-eurofighter-jinak-v-utlumu.html>>.

⁴⁷ KRIESHOFER, I. *Nezreformujeme armádu?* [online]. Miro Suja, 2013 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://blisty.cz/art/67248.html#sthash.Nue2TC11.dpuf>>.

⁴⁸ KARÁSEK, T., THIM, M. *Komparace bezpečnostních strategií Británie, Francie, Německa, Itálie, Polska a Turecka (shrnutí)*. In *Vědecký projekt RM 08/01/09*. Dostupné z WWW: <<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-RP-08-2009.pdf>>.

že „v současném i budoucím bezpečnostním prostředí bude plnit své úkoly, aniž by se uchýlilo k dalšímu stálému rozmístění bojových sil“.⁴⁹

Tab. 9 - Vynaložené finanční prostředky na veřejný pořádek a ochranu obyvatelstva v letech 1995-2014 (% HDP)⁵⁰

Stát	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Česká republika	1,9	1,9	2,0	1,7	1,9	1,9	1,9	2,1	2,1	2,0
Slovenská republika	3,7	3,8	3,5	3,4	3,1	3,2	3,1	3,1	2,2	2,0
Polsko	x	x	x	x	x	x	x	2,0	2,2	2,0
Rakousko	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
SRN	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	2,0	2,0	1,9	1,9	2,0	1,9	1,8	1,7	1,8	1,7
Slovenská republika	1,9	2,1	1,9	1,9	2,2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,3
Polsko	2,2	2,2	2,3	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2
Rakousko	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3
SRN	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0

Tab. 10 – Vynaložené finanční prostředky na obranu státu v letech 1995-2014 (% HDP)⁵¹

Stát	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Česká republika	1,7	1,7	1,8	1,5	1,8	1,7	1,7	1,8	2,0	1,3
Slovenská republika	1,5	1,6	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	0,9	0,8
Polsko	x	x	x	x	x	x	x	1,6	1,6	1,6
Rakousko	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8
SRN	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4

Stát	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	1,5	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7
Slovenská republika	0,8	0,9	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Polsko	1,6	1,6	1,9	1,9	1,5	1,6	1,6	1,5	1,7	1,5
Rakousko	0,8	0,7	0,8	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
SRN	1,4	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2

V oblasti vojenských výdajů období po skončení studené války byly zjištěny informace o výdajích jednotlivých států na veřejný pořádek a ochranu obyvatelstva a obranu České republiky, Slovenské republiky, Polska, Rakouska a SRN. Ze zjištěných údajů hodnocených let 1995 až 2014 vyplývá, že výdaje České republiky na obranu státu mají sestupnou tendenci – od roku 1995, kdy bylo uvolněno 1,7 % celkového hrubého domácího produktu, až po rok 2014, který signalizuje uvolnění pouhých 0,7 % HDP, za což byla Česká republika kritizována zástupcem NATO, generálním

⁴⁹ BALABÁN, M. PERNICA, B. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2015, s. 38.

⁵⁰ *Database – Eurostat* [online]. Lucembursko : Eurostat, 2016 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/database>>, vlastní zpracování.

⁵¹ *Resortní rozpočet* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-09-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>, vlastní zpracování.

tajemníkem Andersem F. Rasmussenem, který se intenzivně angažuje ve prospěch navyšování finančních prostředků jednotlivých zemí do společné pokladny NATO. U snížení výdajů České republiky se jedná o téměř 59 % původní hodnoty finančního objemu vydaného v roce 1995. Propad výdajů Slovenské republiky byl o něco mírnější, z částky 1,5 % HDP v roce 1995 došlo do roku 2014 ke snížení na 0,9 % HDP, tedy o 40 %. Snížení státních výdajů během sledovaného období zaznamenalo i Rakousko: z částky 0,9 % HDP na částku 0,6 % HDP (výdaje tedy sníženy o 55,6 %). Spolková republika Německo snížila své výdaje z roku 1995 (1,7 %) do roku 2014 na 1,2 % HDP, tedy o 29,4 %. Polské výdaje ve sledovaných letech 1995 až 2001 nejsou známy. Od roku 2002 do roku 2014 klesly jejich výdaje na obranu jenom nepatrně, a to o 0,1 % HDP.

Při porovnání procentuálního výdaje na obranu státu je patrné, že největší procento vydalo v posledních dvou letech Polsko, následuje SRN a Slovensko.

Z přehledu údajů v tabulce „Vynaložené finanční prostředky na veřejný pořádek a ochranu obyvatelstva v letech 1995-2014“ vyplývá, že Česká republika snížila objem financí vydávaných na tuto aktivitu o 0,2 % (z 1,9 v roce 1995 na 1,7 v roce 2014). Slovenské výdaje rovněž vykázaly snížení až o 1,4 %, ale v roce 1995 byly jejich náklady na ochranu obyvatelstva podstatně vyšší než v ČR, a to 3,7 % HDP. Rakousko zachovává poměrně vyrovnaný rozpočet v této oblasti, Spolková republika Německo rovněž. Údaje o hospodaření Polska jsou opět známy až od roku 2002 a pohybují se stabilně kolem 2 % HDP.

5.3 Dlouhodobý výhled obrany České republiky

V rámci dosud neveřejného dokumentu *Koncepce výstavby Armády ČR* je charakterizován *Dlouhodobý výhled pro obranu do roku 2030*, který je považován za dokument akceptující strategické dokumenty, především *Bezpečnostní strategii ČR* a *Obrannou strategii ČR*. Na základě analýzy trendů poslední doby ve strategickém prostředí stanovuje Dlouhodobý výhled základní směr pro rozvoj vojenských a dalších koncepční materiály. De facto se jedná o vizi, jak má obrana ČR vypadat a kterým směrem se ubírat.⁵² Výhled, zaměřený na budoucnost, trendy a předpokládaný vývoj událostí v určitém prostředí, od něhož se má odvíjet strategie, která upřesňuje, co se

⁵² LANDOVSKÝ, J. DYČKA, L. RIEGL, M. Dlouhodobý výhled pro obranu 2030 – pohled zevnitř. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2015, roč. 24, no. 3 [cit. 2015-23-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <www.vojenskerozhledy.cz>.

v oblasti obrany dál bude dělat. Vzhledem k tlaku každodenní operativy a z důvodu nutnosti schválení navržených vizí je patrné, že v dokumentu, zvláště Obranná strategie ČR není formulováno jasně vymezené stanovisko ani strategický záměr. Obranná politika je v ČR chápána jako součást bezpečnostní politiky. V této době, kdy se Česká republika díky rozpínání Islámského státu a bezprecedentní vlně nelegální imigrace, ocitá v poměrně vážné bezpečnostní situaci za posledních několik desetiletí, představuje Dlouhodobý výhled zásadní dokument z hlediska směřování českých ozbrojených sil a taky rozvoje jejich vojenských schopností. Je důležitou indicií pro plánování obrany a pro tvorbu pětiletých střednědobých plánů.⁵³

Jak koncepční dokument *Koncepce výstavby Armády ČR*, tak i dokument *Bezpečnostní strategie ČR* by měly zastřešovat strategie a vize, které konkretizují následné realizace plánovaných akcí. Analogicky musí být uplatněn i pro sektor pro ochranu obyvatelstva v gesci Hasičského záchranného sboru České republiky a rovněž pro vnitřní bezpečnost pod záštitou Policie ČR.

Na základě studovaných východisek je předpoklad, že v horizontu následujících 20 let bude pravděpodobně nejčastější formou nasazení českých ozbrojených sil především účast v mezinárodních operacích mimo Českou republiku, v rámci mezinárodního spojení (EU, NATO, OSN). Předpokládané operace mají splňovat charakter operací k prosazení a udržení míru a řešení humanitárních či záchranných situací. V přípravě ozbrojených sil ČR bude položen důraz na schopnost expresní reakce vzhledem k nečekaným událostem a flexibility, mobility a účinnosti působení zainteresovaných složek.⁵⁴

⁵³ *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo obrany ČR – Vojenský historický ústav Praha, 2015, s. 5-17.

⁵⁴ STEJSKAL, L. Jak daleko vidí Dlouhodobý výhled pro obranu 2030? In *Vojenské rozhledy*. 2015, roč. 24 (56), č. 4, s. 5-15. ISSN 1210-3292.

Závěr

K získání komplexního pohledu na danou problematiku by bylo nutné zpracování údajů a informací za celé období (1950-1989) a u všech zkoumaných států. Dostupnost a použitelnost dat z 50. let je ovšem minimální v důsledku formování ekonomiky jednotlivých států po skončení II. světové války. K analýze nelze použít sporadické či málo průkazné údaje a proto porovnávám výdaje mezi léty 1995-2014. Tehdejší nepřehlednost finančních prostředků vynakládaných na obranu a bezpečnost zemí byla záměrná; typickým přístupem bipolárního blokového pojetí bezpečnosti souviselo uchování vojenského tajemství a cílené vytváření dezinformací z důvodu „matení nepřítele“. V dostatečném množství byly pro toto období nalezeny pouze informace o hospodaření ČSSR, Polské lidové republiky a Spolkové republiky Německo.

Bezpečnost nikdy není absolutní, jedná se pouze o ideální stav. Udržování a zvyšování bezpečnosti státu a jednotlivých občanů jde ruku v ruce s ekonomickými možnostmi dané země. Logicky je ke zvýšení bezpečnosti státu nutné i navýšení finančních prostředků, které zásadním způsobem ovlivňuje dosažení zajištění jak vnější bezpečnosti státu, tak vnitřní. Zvolená obranná politika zrcadlí schopnost daného státu dostát závazkům, které vyplývají ze zainteresovanosti v mezinárodních organizacích. Vzhledem k současné ekonomické úrovni České republiky není jednoduché těmto závazkům dostát a to by se výdaje měly ještě zvýšit. Parlamentní strany ČR s výjimkou jediné se v roce 2014 zavázaly k uskutečnění kroků vedoucích k zajištění obrany státu, rozvoje ozbrojených sil a k realizaci závazků deklarovaných NATO. Podobné finanční problémy však řeší i ostatní státy Evropské unie; závazek vynakládat 2 % HDP na obranu plní jen málokterý členský stát Evropy.

Ze zjištěných údajů hodnocených mezi lety 1995-2014 vyplývá, že výdaje České republiky na obranu státu mají klesající podobu. Od roku 1995 do roku 2014 došlo ke snížení o 1 % HDP, u České republiky hovoříme tedy o snížení téměř o 60 % původní hodnoty financí vydaných v roce 1995. Propad výdajů Slovenské republiky za stejné časové období byl o něco mírnější, došlo k propadu zhruba o 0,5 % HDP. U Slovenské republiky tento pokles činil téměř 40 %. Snížení státních výdajů o 0,3 % HDP zaznamenalo také Rakousko, u kterého došlo tedy k poklesu o 55,6 %. Spolková republika Německo snížila své výdaje o 0,5 % HDP, tedy o 29,4 %. Polské výdaje ve sledovaných letech nejsou bohužel známy, ale od roku 2002 do roku 2014 klesly jejich výdaje na obranu pouze nepatrně, a to o 0,1 % HDP. Při analýze výdajů na obranu

jednotlivých států středoevropského prostoru je zjištěno, že největší procento výdajů muselo vynaložit Polsko, dále Spolková republika Německo a Slovensko. Trendem posledních let je tak ve všech státech větší či menší škrty ve výdajích, které vedou k postupnému podfinancování sledované oblasti.

Z pohledu na výdaje na veřejný pořádek a ochranu obyvatelstva, taktéž v časovém rozmezí mezi lety 1995-2014 je zjištěno, že Česká republika snížila objem financí vydávaných na tuto aktivitu o 0,2 % . Slovenské výdaje rovněž vykázaly snížení až o 1,4 %, ale v roce 1995 byly jejich náklady na ochranu obyvatelstva přibližně dva a půl krát vyšší než v České Republice. Rakousko společně se Spolkovou republikou Německo v oblasti veřejného pořádku a ochrany obyvatelstva vynakládalo po celou dobu přibližně stejné finanční prostředky. Údaje o hospodaření Polska jsou opět známy až od roku 2002 a pohybují se stabilně kolem 2 % HDP.

Po vstupu evropských států do NATO, se i tyto státy staly členem respektované bezpečnostní komunity. Díky tomuto faktu není třeba ve většině evropských států dávat na obranu tak velké výdaje a proto také u téměř všech států středoevropského prostoru dochází po vstupu do NATO ke snížení výdajů na obranu a bezpečnost. Na straně druhé je však řada států, jako je Česká republika, kritizována za přílišné snížení výdajů a označena za „černého pasažéra“ NATO.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BALABÁN, M. PERNICA, B. *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. 1. vydání. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2015. 310 s. ISBN 978-80-246-3150-9.
2. BALABÁN, M. STEJSKAL, L. *Kapitoly o bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2010. 430 s. ISBN 978-80-246-1863-0.
3. BALABÁN, M. STEJSKAL, L. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. 1. vyd. Praha : Úřad vlády České republiky, 2007. 413 s. ISBN 978-80-87041-17-8.
4. BRECHER, M. WILKENFELD, J. MOSER, S. *Crisis in the Twentieth Century*, 2 vol. New York, 1988. 289 s. ISBN 978-0080365039.
5. *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo obrany ČR – Vojenský historický ústav Praha, 2015. 20 s. ISBN 978-80-7278-666-4.
6. DUBEC, R. *Doktrína Armády České republiky*. 3. vyd. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2013. 156 s. ISBN 978-80-7278-619-0.
7. DUKE, S. *Between vision and reality: CFSP's progress on the path to maturity*. Maastricht : European Institute of Public Administration, 2000. 319 s. ISBN 9067791458.
8. *Ekonomika bloku společenských potřeb*. Brno : Univerzita obrany ČR, 2014. 33 s. reg. č. projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326.
9. FILIPEC, J. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3. vyd. Praha : Academia, 2001. 647 s. ISBN 21-001-78.
10. HANDL, V. *Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce*. In *Mezinárodní vztahy*, ročník 38 (2003), číslo 4. 86 s. ISSN 0323-1844.
11. HORÁK, R. KELLNER, J. *Bezpečnost státu a ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. Brno : Univerzita obrany, 2005. 124 s. ISBN 80-7231-013-5.
12. KOLEKTIV AUTORŮ. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015*. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015. 23 s. ISBN 978-80-7441-005-5.
13. KOMÁR, A. *Environmentální bezpečnost – součást bezpečnosti státu*. In *Vojenské rozhledy*, 1999, č. 4. 153 s.
14. KRČ, M., et al. *Vojenské výdaje v letech studené války a po jejím skončení*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000. 176 s. ISBN 80-85864-93-2.

15. MRÁZ, R. *Postavení prezidenta ČR*. Brno, 2007. 38 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Vedoucí práce : doc. JUDr. Jiří Kroupa, CSc.
16. PERNICA, B. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha : Ministerstvo obrany České republiky, 2007. 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6.
17. PICK, O. (ed.). *Bezpečnost ve 21. století (příspěvky na konferenci)*. Praha : Karolinum, 2002. 93 s. ISBN 80-903122-0-9.
18. RAŠEK, A. *Polistopadový vývoj armády a bezpečnostní politiky České republiky ve vztahu k Evropské unii*. 1. vyd. Praha : Agentura VPK, 2004. 165 s. ISBN 80-7334-057-7.
19. STEJSKAL, L. Jak daleko vidí Dlouhodobý výhled pro obranu 2030? In *Vojenské rozhledy*. 2015, roč. 24 (56), č. 4. 126 s. ISSN 1210-3292.
20. ŠEFČÍK, V. *Ekonomická válka – staronový fenomén mezinárodní bezpečnosti*. In *Vojenské rozhledy*, 2002, roč. 11, č. 3. 98 s.
21. ŠKVRNDA, F. *K vojenskociologické charakteristice bezpečnostních hrozeb*. In *Vojenské obzory*, 2001, č. 2. 89 s.
22. VALACH, F. *Odezvy na nové bezpečnostní prostředí*. In *Vojenské rozhledy*, 2001, č. 2. 152 s.
23. ZÁVĚŠICKÝ, J. *Evropská bezpečnostní a obranná politika a vojenské operace na podporu míru Evropské unie*. Brno, 2006. 115 s. Diplomová práce. Univerzita obrany v Brně, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce : doc. PhDr. Zdeněk Kříž, Ph.D.
24. ZEMAN, P. *Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů*. Brno : Ústav strategických studií vojenské akademie, 2003. 113 s.

Elektronické zdroje

1. *Armáda ČR* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-12-14]. Dostupné z WWW: <<http://tema.novinky.cz/armada-cr>>.
2. *Bezpečnost* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-09-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-bezpecnost.aspx>>.
3. *Bezpečnostní prostředí* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z WWW:

- <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_prostredi.html>.
4. *Členské státy NATO* [online]. Ostrava : Jagello, 2000 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.natoaktual.cz/clenske-staty-nato-0af/na_zpravy.aspx?y=na_summit/clenskestatynato.htm>.
 5. *Database – Eurostat* [online]. Lucembursko : Eurostat, 2016 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/database>>.
 6. HAVELKA, R. *Výdaje na zbrojení během studené války* [online]. 2003 [cit. 2015-10-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.valka.cz/1002-Vydaje-na-zbrojeni-behem-studene-valky>>.
 7. *Hrozba* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hrozba.aspx>>.
 8. KARAFFA, V. BALABÁN, M. RAŠEK, A. Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990-2009. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2014, roč. 19 (48), no. 4. 176 s [cit. 2015-10-04]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <www.vojenskerozhledy.cz>.
 9. KARÁSEK, T., THIM, M. *Komparace bezpečnostních strategií Británie, Francie, Německa, Itálie, Polska a Turecka (shrnutí)*. In *Vědecký projekt RM 08/01/09*. Dostupné z WWW: <<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-RP-08-2009.pdf>>.
 10. KHOL, R. *Západoevropská unie – spící obr či nedochůdče?* [online]. 1996 [cit. 2014-03-28]. Dostupné z WWW: <<https://mv.iir.cz/article/download/1020/1071>>.
 11. KRIESHOFER, I. *Nezreformujeme armádu?* [online]. Miro Suja, 2013 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z WWW: <<http://blisty.cz/art/67248.html#sthash.Nue2TC11.dpuf>>.
 12. KRULÍK, O. *Bezpečnost, bezpečnostní systém* [online]. Praha, 2012 [cit. 2016-01-14]. Dostupné z WWW: <<http://slideplayer.cz/slide/3287555>>.
 13. *Ministerstvo vnitra dokončuje zákon o soukromé bezpečnostní činnosti* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-zakona-o-soukrome-bezpecnostni-cinnosti.aspx>>.
 14. LANDOVSKÝ, J. DYČKA, L. RIEGL, M. Dlouhodobý výhled pro obranu 2030 – pohled zevnitř. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2015, roč. 24, no. 3 [cit.

- 2015-23-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <www.vojenskerozhledy.cz>.
15. MIČÁNEK, F., et al. Zpráva o stavu zabezpečení obrany ČR v roce 2014 - mýty a realita. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2014, roč. 23, no. 2 [cit. 2015-17-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <<http://www.vojenskerozhledy.cz/aktuality/2-uncategorised/66-zprava-o-stavu-zabezpeceni-obrany-cr-v-roce-2014-myty-a-realita>>.
16. OLEJNÍČEK, A. *Veřejná ekonomika* [online]. 2015 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z WWW: <<http://docplayer.cz/200143-Ekonomika-bloku-spolecenskych-potreb-ekonomika-vnitri-bezpecnosti-statu.html>>.
17. PERNICA, B. České dilema: Nutnost integrace národního bezpečnostního systému na základě transformace operačních schopností profesionálních národních bezpečnostních institucí. In *Vojenské rozhledy* [online]. 2009, roč. 18, no. 4 [cit. 2015-11-06]. ISSN 2336-2995. Dostupné z WWW: <<http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/ceske-dilema-nutnost-integrace-narodniho-bezpecnostniho-systemu-na-zaklade-transformace-operacnich-schopnosti-profesionalnich-narodnich-bezpecnostnich-instituci>>.
18. POLÁK, M. *Rakouské letectvo: Nebe střeží Eurofighter, jinak v útlumu* [online]. Armádní noviny, 2012 [cit. 2016-03-13]. Dostupné z WWW: <<http://www.armadninoviny.cz/rakouske-letectvo-nebe-strezi-eurofighter-jinak-v-utlumu.html>>.
19. *Rakouská cesta ke svobodě 1945 – 1955* [online]. 2002 [cit. 2015-08-14]. Dostupné z WWW: <http://studena.valka.cz/rakousko_1945-1955.htm>.
20. *Resortní rozpočet* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-09-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>>.
21. SALIVAR, J. *Soukromé bezpečnostní služby a české právo* [online]. Praha : CEVRO, 2015 [cit. 2015-10-04]. Dostupné z WWW: <http://www.cevro.cz/web_files/soubory/234505/234506_D_cs_sbs_pravni_uprava_analyza_ci.pdf>.
22. *Státní rozpočet České republiky 2012* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2016 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z WWW: <http://www.mocr.army.cz/assets/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/rozpmo_aobp.pdf>.

23. TOLČINSKÝ, A. *Polsko hodlá ze strachu z Ruska zvýšit výdaje na zbrojení* [online]. Praha : Český rozhlas, 2015 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/_zprava/alexander-tolcinsky-polsko-hodla-ze-strachu-z-ruska-zvysit-vydaje-na-zbrojeni--1523365>.
24. *Trends in world military expenditure, 2012* [online]. Solna : SIPRI, 2013 [cit. 2016-02-13]. Dostupné z WWW: <<http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1304.pdf>>.
25. *Výdaje na bezpečnost Evropy* [online]. Praha : OUR MEDIA a.s., 2016 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Zdechovsky-KDU-CSL-Vydaje-na-bezpecnost-Evropy-budou-v-roce-2016-nejvetsi-v-historii-409699>>.
26. *Výdaje na obrannou politiku v ČR* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/>>.
27. *Výdavky štátneho rozpočtu na realizáciu programov vlády SR a časti programov vlády SR na rok 2016 pre kapitolu MO SR* [online]. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2016 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mosr.sk/data/files/3289_rozpocet-pre-internet-rok-2016.pdf>.
28. *Zajišťování bezpečnosti v ČR* [online]. 2013 [cit. 2015-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.ius-wiki.eu/ustavni-pravo/pfuk/ustavko/zkouska/otazka-31>>.
29. *Zákon č. 240/200 Sb. O krizovém řízení a změně některých zákonů* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-krizova-situace.aspx>>.
30. *Zákony v působnosti Ministerstva obrany* [online]. Praha : Ministerstvo obrany ČR, 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/dokumenty-a-legislativa/dokumenty/zakony-v-pusobnosti-ministerstva-obrany-172/>>.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tab. 1 – Působnost hrozeb	11
Tab. 2 - Národní profesionální bezpečnostní instituce České republiky	16
Tab. 3 - Výdaje na obranu a bezpečnost ČSSR v letech 1961-1988 (mil. Kčs)	31
Tab. 4 - Průměrné přírůstky vojenských nákladů Polské lidové republiky (pětiletky)...	32
Tab. 5 - Obranné výdaje Spolkové republiky Německo v letech 1960-1987 (mil. DEM)	33
Tab. 6 - Výdaje na zbrojení během studené války – komparace států Varšavské smlouvy a NATO v letech 1955-1988 (v mld. USD)	33
Tab. 7 - Finanční příspěvky České republiky do společného rozpočtu NATO v letech 1999-2008	35
Tab. 8 - Základní ukazatele státního rozpočtu v kapitole Ministerstva obrany ČR (1993- 2016)	38
Tab. 9 - Vynaložené finanční prostředky na veřejný pořádek a ochranu obyvatelstva v letech 1995-2014 (% HDP).....	44
Tab. 10 – Vynaložené finanční prostředky na obranu států v letech 1995-2014 (% HDP)	44

Seznam obrázků

Obr. 1 - Bezpečnostní systém České republiky	15
Obr. 2 - Organizační struktura Ministerstva vnitra ČR.....	19
Obr. 3 - Zájmy států	29

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj výdajů Ministerstva obrany ČR	37
Graf 2 - Výdaje na obranu států NATO roce 2011	39

Přílohy

Příloha I. - Terminologie v oblasti bezpečnosti

a) **Bezpečnost** – zásadním pojmem bezpečnostní terminologie. V českém jazyce nemá ekvivalent, podle Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost z r. 2001 se jako synonymum uvádí slovo jistota. Definice pojmu bezpečnost vychází z jeho obecného užívání a vztahující se především k absenci určitých hrozeb.⁵⁵

V realitě není ovšem dosaženo bezpečnosti ani přibližně na té úrovni, jak avizuje sám pojem; je tím spíš vnímáno zprostředkování obecné idey o žádoucím stavu a působení adekvátních sil a pokusů ke snížení očekávaných rizik. V rozvinuté společnosti je projevoována zvýšená citlivost vůči rizikům, s čímž je ovšem spojena tzv. zabezpečovací spirála, kdy se projevuje i ochota k riskantnějšímu chování a produkce dalších, vlastních rizik společnosti.⁵⁶

b) **Národní bezpečnost** – tento pojem je používán především v angličtině. V českém prostředí je patrná problematická konotace v souvislosti s názvem komunistické státní bezpečnosti. Vztahuje se především k bezpečnosti národního státu a je tím poukazováno na vymezení národa, související s novodobým historickým společenstvím obyvatelstva, které spojuje společná řeč, kultura, území, hospodářství i psychické založení. Podle některých zdrojů nemusí být národní bezpečnost nutně spjata s bezpečností společenskou.⁵⁷

c) **Vnitřní bezpečnost** – pojmenování tohoto termínu je společné ve světových jazycích. Je popisován jako výsledek politiky, která zabezpečuje mírové soužití občanů ve svobodném právním státě, slouží k tvorbě lidsky důstojného a svobodného života občanů. Jde o společenský stav, kdy je v demokratickém státě zabezpečen život ve svobodě, míru a sociální spravedlnosti. Definice mimo jiné uvádí: Hrozby demokratickému národnímu státu i jeho opatření proti nim se týkají ohrožování demokratického politického systému od extrémistů, sociálního systému od masové kriminality, hospodářství od korupce a ekonomické kriminality a sociálního, hospodářského a politického systému celkově od organizovaného zločinu.

⁵⁵ FILIPEC, J. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3. vyd. Praha : Academia, 2001, s. 29.

⁵⁶ ROBEJŠEK., P. *Bezpečnost. K morfologii klasického pojmu*. In *Mezinárodní politika*, roč. 22., č. 12, 1998, s. 21 – 23.

⁵⁷ ŠKVRNDA, F. *K vojenskociologické charakteristice bezpečnostních hrozeb*. In *Vojenské obzory*, 2001, č. 2, s. 69-89.

d) Vnější bezpečnost – je vymezena ve vztahu k vnějším hrozbám a ochraně proti nim. V dobách studené války se vnější bezpečnost státu vztahovala spíše k vojenské bezpečnosti z důvodu možnosti reálné hrozby vojenského útoku armádou jiného státu. Později byla postřehnuta hrozba nevojenskými prostředky a nabyly na významu kategorie ekonomické, ekologické atd.

e) Ekonomická bezpečnost – pojem je používán v politické i akademické oblasti. Ekonomikou je ovlivňována možnost realizace bezpečnostních opatření a ekonomická bezpečnost se dotýká všech dalších oblastí bezpečnosti. V tradičním pojetí znamená termín „ekonomická bezpečnost“ především stav zajištění dostatku finančních a výrobních struktur potřebných k udržení dostatečně vyzbrojené armády k odstrašení vnějšího nepřítele. Ekonomickou bezpečnost není možné vztahovat pouze na zajištění vnitřní nebo vnější bezpečnosti. Je totiž propojena s dalšími aspekty, jako např. měnovou stabilitou, hospodářským růstem, nízkou úrovní nezaměstnanosti, surovinovou dostatečností atd.⁵⁸

f) Ekologická bezpečnost – termín využívaný při zaměření pozornosti na jevy spojené s ochranou životního prostředí. Stabilní životní prostředí je chápáno jako jedna z fundamentálních součástí bezpečnosti státu. Poškození životního prostředí a nedostatek obnovitelných zdrojů mohou být při určitých konfliktech základním faktorem konfliktu, případně jedním z vedlejších důsledků konfliktu. Přímý ozbrojený konflikt by mohl být vyvolán spory o využívání přírodních zdrojů.⁵⁹

g) Bezpečnostní prostředí – jedná se o klíčový pojem pro určení východisek bezpečnostní politiky státu. Bezpečnostní prostředí je charakterizováno státy, různými organizacemi mezinárodního charakteru a další subjekty. Tímto označením je vnímán prostor kde dochází k ohrožování národních zájmů a chráněných zájmů daného státu. Mezi hrozby, jimž jsou přímo či nepřímo státy vystaveny, patří oslabování kooperativní bezpečnosti, nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí, kybernetické útoky, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů, extremismus a nárůst interetnického a sociálního napětí, organizovaný zločin, přerušení dodávek strategických surovin a rovněž následky živelních pohrom nebo průmyslových havárií.^{60,61}

⁵⁸ ŠEFČÍK, V. *Ekonomická válka – staronový fenomén mezinárodní bezpečnosti*. In *Vojenské rozhledy*, 2002, roč. 11, č. 3, s. 89-97.

⁵⁹ KOMÁR, A. *Environmentální bezpečnost – součást bezpečnosti státu*. In *Vojenské rozhledy*, 1999, č. 4, s. 146-153.

⁶⁰ VALACH, F. *Odezvy na nové bezpečnostní prostředí*. In *Vojenské rozhledy*, 2001, č. 2, s. 33-39.

h) Bezpečnostní strategie státu – tímto souslovím je označován základní doktrinální dokument bezpečnostní politiky, který je běžně dostupný veřejnosti. Jedná se o dokument politického zaměření vycházející z obecného pojetí bezpečnosti, stanovující cíle a priority a definující dlouhodobé záměry bezpečnostní politiky v návaznosti na zahraniční, hospodářskou a sociální politiku. Tímto dokumentem jsou vymezována základní východiska bezpečnostní politiky, charakterizováno bezpečnostní prostředí a stanovovány prostředky naplňování bezpečnostní politiky. Na bezpečnostní strategii navazují specializované koncepční dokumenty, např. typu Vojenské strategie a Bílé knihy.¹³

i) Konflikt – existuje několik definic tohoto termínu, přičemž se v rámci různých společenskovedních oborů odlišují podle toho, zda opisují význam pozitivní či negativní. Obvykle je na tento výraz nahlíženo jako na vyjádření škodlivého, defektního fungování společnosti. Podle některých autorů je konflikt vymezen jako „neshoda ohledně preferovaných výsledků panující v situaci vyjednávání“ (Goldstein, 2001). Některé analýzy pojmu nabízejí charakteristiky, nutné pro určení konfliktu: musí být přítomno napětí ve funkci predispozice konfliktu, musí existovat aktéři (standardně státy), musí být jasně definována oblast střetu a realizovány určité kroky vedoucí k vzájemnému jednání při konfliktu.³

j) Hrozba a riziko – v jazykovědných slovnících jsou tyto termíny definovány téměř identicky nebo jen s nepatrnými odlišnostmi. Hrozba je charakterizována jako hrozivá blízkost něčeho zlého, blížící se nebezpečí, výhrůžka, výstraha, nátlak... Obecný výklad slova riziko osciluje kolem nebezpečí nezdaru, škody, ztráty, možnost škodlivých důsledků atd. Je známo, že texty o reformě ozbrojených sil se bezpečnostní situací zabývají jen okrajově a terminologické chyby jsou zde eliminovány. Termínem hrozba je v podstatě jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit zájmy a hodnoty chráněné státem. Míra hrozby je dána velikostí možné škody a časovou vzdáleností (vyjádřenou obvykle pravděpodobností čili rizikem) možného uplatnění této hrozby. Riziko je možno odvodit z určité konkrétní hrozby. Pravděpodobnost škodlivých následků vyplývajících z hrozby a ze zranitelnosti

⁶¹ *Bezpečnostní prostředí* [online]. Praha : Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/bezpecnostni_prostredi.html>.

zájmu, je možno posoudit na základě zkoumání rizik vycházející z recenze připravenosti případné hrozby eliminovat.⁶²

k) Krize - Pojem krize můžeme použít k popisu všech situací, při kterých se něco dramaticky mění a tato změna je doprovázena negativními emocemi. Podle současných koncepcí představuje krize přechodný stav určité nerovnováhy způsobený kritickými událostmi, případně takovými životními událostmi, které vyžadují podstatné změny a řešení. Sociálně-psychologické popisy obvykle akcentují zvláště rysy jako:

- krizová situace je spíše akutní než chronická,
- doba jejího trvání není specifikována,
- vyvolává patologické chování a neadekvátní reakce,
- ohrožuje cíle a zájmy lidí, jichž se dotýká,
- způsobuje tenzi organismu, vyvolává psychický stres.

V rámci mezinárodní politiky se pojmu krize dotýká především deskripce mezního stavu, z něhož může vyplynout konflikt nebo naopak smírné řešení situace.⁶³

l) Krizová situace – na základě paragrafu 2, písm. c), zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a změně některých zákonů lze krizovou situaci definovat jako mimořádnou událost, při níž jsou v bezprostředním v ohrožení demokratické základy státu, územní celistvost státu, hospodářský chod, systém soudnictví a státní správy, životní prostředí a zdraví velkého počtu osob. Při krizových situacích se klade důraz na činnost výkonných složek státu. V součinnosti musejí být jak hlava státu, bezpečnostní rada státu, vláda, ústřední krizový štáb, parlament. Kompetence, postavení a činnost těchto orgánů výkonné moci státu upravuje Ústava ČR, zákony a prováděcí předpisy. Krizová situace je pojem, který nadále zmiňuje Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky a rovněž zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů.⁶⁴

m) Krizové řízení – ve spojení s bezpečnostní problematikou je pojmem krizové řízení označena poměrně nová bezpečnostní disciplína, jejíž těžiště spočívá v organizaci a řízení uplatňovaných krizových opatření. Je kladen důraz na

⁶² *Hrozba* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hrozba.aspx>>.

⁶³ BRECHER, M. WIKENFELD, J. MOSER, S. *Crisis in the Twentieth Century*, 2 vol. New York, 1988, s. 38-119.

⁶⁴ *Zákon č. 240/2000 Sb. O krizovém řízení a změně některých zákonů* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-krizova-situace.aspx>>.

akceschopnost řídicích a výkonných složek státu. Kvalitním krizovým řízením je umožňováno včasné odhalování zranitelnosti bezpečnostních opatření a eliminace rizik, předcházení krizím a zmírňování škodlivých následků.⁶⁵

⁶⁵ *Zákon č. 240/200 Sb. O krizovém řízení a změně některých zákonů* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2015 [cit. 2015-12-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-krizova-situace.aspx>>.